

2819

1938

ДРІБНА БІБЛІОТЕКА.

IV.

ГОРДОН БАЙРОН.

КАІН

містерія в трьох діях,

переклав

Іван Франко.

Ціна 20 кр.

ЛЬВІВ, 1879.

З друкарні Товариства імени Шевченка,
під зар'яд. К. Беднарського.

31.

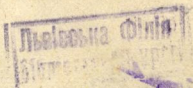
Особи містеріји.

МУЖЧИНИ: Адам. Каїн. Авель.

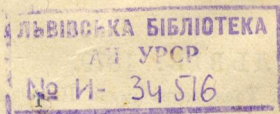
ЖІНКИ: Ева. Ада. Цільла.

ДУХИ: Ангел господній. Льюціфер.

Містеріја (релігійна драма) „Каїн“ написана 1821 р.
і присвячена автором Вальтерови Скотови.

6347

Ф/Б-187/II/34516

Д І Я І.

Адам Боже, премудриј, вічниј бесконечниј!
Ти, шчо з нічого всемогущим словом
На водах сьвітло сотворив, о честь ти!
Зі сходом сонця слава ти, Јегово!

Ева Боже, ти день назвав, і день від ночи —
Передше нероздільні — відділив,
І води розігнав і серед них
Сухују землю утвердив, — о честь ти!

Авель Боже, ти все, шчо видим, сотворив:
Огонь і море, землю, воздух, день
І ніч і ті сьвітила, шчо раз сьвітло
Раз тінь приносять, а між ними ј нас,
Шчоб ми втішались вічнов јіх красоју,
Тебе і јіх любили, — честь ти, слава!

Ада Боже предвічниј, отче всего сьвіта!
Ті найкращі, најліпші є твојіх творів,
Над все любими, тільки не над тебе, —
Дај ми любити тебе і јіх! О, честь ти!

Цилья Боже, шчо все благословиш і любиш,
А прецінь-є дав змији залісти ј вигнати
З рају вітця і матір, — хорони нас
Від всего злого! Честь ти, честь і слава!

Міј старшиј сину, Каїн, ти мовчиш?
Шчо мају говорити?

Помолись.

2819

Каїн Чи ж не молились ви?
Адам О, так, сердечно!
Каїн І голосно, — ја чув вас добре.
Адам Ј Бог нас

Почује, надіюся твердо.
Аміль! Амінь!

Авель Но ти, мій сину, чом нічо не мовиш?
Адам Вольу мовчати.

Каїн А чому волиш?
Адам Нішчо просить.

Каїн І дякувать нізашчо?
Адам Нізашчо.

Каїн Не жиєш хіба?
Адам А вмерти

Хіба не мушу?

Ева Ах, ось знов ті плоди
Заказаного дерева!

Адам І знов
Ми кушаєм їх! Боже, чом садив
Ти дерево знанья?

Каїн Чом ви не јили
Із дерева житья? Тодіб нічо
Не погубило вас.

Адам О сину мій,
Не говори так, то змијі слова.
Каїн Ну, тај шчо в них? Змија сказала правду:
Було, бач, дерево знанья, було
І дерево житья. Знанье добро
Ј житье добро. Чи ж можуть бути злом
Обоје враз?

Ева Мій сину, ти так кажеш
Јак ја казала грішна, шче заким
Ти вродивсь. Не відновјуј мого горья
Сими словами! Много ја терпіла.

Найже не бачу хоть своју дитину
По за рајем в тіј саміј вражіј сїти,
Щчо нас в рају обпутала! Вдовольуєсь
Тим, шчо ту је. Коб ми в рају то знали, —
Не гризєсь б ти тепер! Ох, сину мїј!

Адам

Но помолившиєсь, ходїмо кожде
До свеї праці, — не тьажка вона,
Та всеж конечна. Та земльа дївича
Плїд шчедро родит і без много поту.

Ева

Мїј сину Каїн, — гльань, як твїј отець
Спокіїј, тихиї! Жиї і ти, як він. (Адам
і Ева відходьбат.)

**Цїльльа
Авель**

Ти так не хочеш, брате мїј?
По шчо
Та хмара на чолї у тебе, Каїн?
Вона тобі нічого не поможе,
Лиш гнів предвічного на тебе стьагне.
О Каїн, лубиї, — чи ј на мене ти
Гнівнїї?

Ада

Каїн

Нї, Адо, нї! Ја хочу сам
Остатись хвильку. Авель — в моїм серци
Болит щось, — але то мине! Јди, брате,
Наперед — ја сејчас пријду. Ј ви, сестри
Ідіт, не стїјте! Ви так ніжні, тихі, —
Нїзашчо гніватись на вас! Сејчас
Пријду!

Ада

Јак нї, то ја пријду єсуда,
По тебе.

Авель

Брате, супокїї небеснїї
Нај вкриє духа твого! (Авель, Цїльльа і Ада
відходьбат.)

Каїн (сам)

Ось житє!
Роби! А дльа чого? Бо мїј отець
В рају не всидївсь. Шчо мїні до того?

Мене шче не було тоді, — не персь ја
На сьвіт, не лѹбју також сеї жизні,
Јаку тепер веду. Пошчо отець
Змиї і жінці давсьа на підмову?
А давсьа, — так за шчо ж міні терпіти?
І шчо за грїх? Таж дерево росло, —
Чом не дльа него? А як ні, — пошчо
Бог посадив го близько него, в рају
На самїй середині? Вни на те
Усе одно лиш кажут, як питај їх:
Бог так хотів, і добре так було.
Хто зна' чи добре? Чи, як він всесильниї,
То мусит бути і добриї? Ја лиш овоч
Усего бачу, — а він страх гіркиї,
І ја го мушу їсти за грїх других. —
Но хто се там? До ангела подібниї,
Понуриї лиш, сумніїшиї із лиця
Неземниї дух. Но ја — чогож дрожу?
Чи ж бојусь більш його, ніж других духів,
Котрих щодень з мечом огнистим бачу
При вході рају? Часто ја круг него
Змерком повзу, щоб гльанути хоть раз
В тої сад — моју батьківщину правдиву,
Заким не вкрије ніч високі мури
І дерева сьвјаті, шчо зносят гордо
Вершки свої над стіни неприступні.
Меч ангелів огнистиї не лѹкаје
Мене; чогож дрожу ја перед тим,
Шчо їде сьуда? здаєсь від них він дужшиї, —
Не меньш хорошиї, та не так хорошиї
Як був або міг бути; сум јакиєсь
Мутит його красу. Чи може бути?
Чи ж сум можливиї не лиш у лѹдеї?
Но ось він.

Льуціфер

Смертнику!

Каїн

А ти хто, духу?

Льуціфер

Пан духів.

Каїн

Що? Пан духів, — і ти духів

Льуціфер

Покинув і ту с порохом говориш?

Каїн

Я знају мисли, що тој порошок мислит,
Я друг його і жаль міні його.

Льуціфер

Що? Мої мисли знаєш?

А хіба се

Не мисли всіх, котрі спосібні мислить?
Сеж іменно безсмертна часть твоєї
Істоти мислит!

Каїн

Як? безсмертна часть?

Про ньу не знају. Нерозумниј батько
Не скоштував із дерева життя,
А лиш із дерева знання вкусив
За швидко, через матери намову,
А плодом сего — смерть.

Льуціфер

Вони збрехали.

Ти будеш жити.

Каїн

Я і жију, но лиш

На те, щоб умерети; і не бачу
В житъу нічо, про що бим смерти мав
Бојатись. Тільки вроджениј наклін,
Гидкиј, але непоборимиј потяг
Держит мја при житъу. Усе ми збридло,
І сам ја збрид собі, а вмерти годі.

Льуціфер

Так ја жију. О, радшеб ја не жив ніколи!
Жиєш і мусиш вічно жить! Не вір,
Що прах сеј, іс котрого ти повстав,
Що се житъе! Він щезне, — ти останеш
Таким, як яєсь.

Каїн

Таким? чому не більшим?

Льуціфер

Може таким, як ми.

Кайн
Льуціфер

Якіж ви?
Вічні.

Льуціфер
Кайн

Шчасливі ви?

Льуціфер Ми сильні.

А щасливі?

Льуціфер Ні. Хібаж ти щасливиј?

Каін Як ја можу

Шчасливиј бути? Гльань на мене!

Льуціфер Бідна

Пилино, — думајеш, шчо ти нещчасна!
Ти!

Каін Ја нешчасниј! Але ти, з усеју

Твојеју силоју, хто ти такиј?

Льуціфер Я тим хотів бути, що тебе створив, —
Я б не таким ты був створив, як яєсь.

Каїн Ти наче бог, і маїже...

[illegible]

Не вдалосья міні зробитись богом, —

Остану тим, чим ја направду је.

Він побідив, нехай панує.

Кажн... Кто?

Льуціфер Тої, шчо Адама сотворив і земљу —

Каїн І небо ј все, шчо је в нім. Чув ја часто
Се в пісньах ангелів, в молитвах батька.

Льуціфер Вни молятеся і співають так, бо мусьят, —
А ні, то станут тим, чим серед духів
Я, а чим ти серед льудеј.

Каін А ч и м м и ?

Льуціфер Ми душі, шчо своју безсмертність чујем,

Ми душі, що всесильному деспоту

В лице предвічне глядимо і сьміло

Говорим: зло твоје добром не буде!

Він сотворив нас — сам то каже, ја

Не знају і не вірју — но не може

Раз сотворивши умертвити нас,
Бо ми безсмертні; — так, він сего хоче,
Щоб мучить нас! Лишім го! Він великі,
Но в своїй величи не щасливіїші,
Ніж ми в борбі. Чиж доброта зло творит?
А що він сотворив крім зла? Лишім го!
Най з свого трону, в безмірі самотниї
Сьвіти він творит, щоб не так його
Давила вічність бесконечно довга
І непроглядна, сіра самота!
Най сіє звізди! — Аджеж він оден
Тиран незнівошчими, необнятиї.
Як би він міг сьа знищити, — се булоб
Для него щастье більше від всіх щасть,
Які він другим уділив! Нехаї
Панує і сам ще множит своє горе!
В людєй і духів же хоть співчутье;
Ми разом терпимо, — і наші муки,
Хоть незлічими, через то лекшаїут!
Но він, — всесильні, а нужденні! Творець,
А в горю! Вічно лиш творити мусит
Раз в раз творити!....

Каїн

Ти таке говориш,
Як ті гадки, що здавна, мов кризь сон
І в мене мелькали. Не міг ніколи
Я погодити те, щом бачив, с тим,
Щом чув. Отець і мати вповідали
Про змії, дерева, овочі; ја бачу
Вхід того, що вни раєм звут — при нім
З мечем огнистим ангел — вартови,
Що не впуска мене ні їх; ја чују
День в день утому і гадки некучі,
І бачу сьвіт, серед котрого ја
Немов щезају; а гадки у міні

Встајут такі, шчо, бачитсьа, моглиби
Перемочи весь сьвіт. І думав ја сам в собі:
Се ја лиш так нещасниј. Батько мій
Надломаниј, і мати вже забула
Про жадобу знанья, шчо не бојітсьа
Ј прокльатья вічного. Мій брат хлопчина,
Пастух хорошиј, с свежі череди
Всі первачки жертвује тому, шчо
Сам наказав земли — давать нам плоди
Без поту. Цільля, наче ранна иташка
Виспівује подьяку богу. Навіть
Моја сердечна, луба жінка, Ада
Не розуміє тих думок, шчо так
Давјат мене. Ніколи не стрічав ја
Істоти, шчо б була міні подібна.
Нехај і так! Вольу здружитись з духом!
Льуціфер Як би не був ти вже готов душеју
Для мојејі дружби, — ніколи б ја
Не став перед тобов, јак стоју ось.
Досить булоб змијі, шчоби тебе
Підмовить так, јак матір.

Каін Га, то ти се
Підмовив матір?

Льуціфер Ја не підмавльяју
Нікого, — тільки вказују, шчо правда.
Чиж не було то дерево знанья?
А дерево житья хібаж було
Без плодів? Чиж наказував ја Еві
Не јісти з него? Ја хіба всадив
Заказані ті дерева близь них,
Невинних, і в невинности цікавих?
Ні, ја би був богів із вас зробив!
Се сам він вигнав вас, дья того вигнав,
„Шчоб ви не зјіли з дерева житья

І не були богами, — так як ми!“
Хібаж се не його слова?

Каїн

Його, його, —

Я чув їх так від тих, котрі їх чули
У громах.

Льуціфер

Хтож ту дѣмон був? Чи тої,
Котриї життя не дав вам? Чи знов тої,
Що був би вічне вам життя вділив
І щастяє ї силу і знанняє?

Каїн

О, щоб вни

Були з обох дерев вкусили плодів,
Або не тикали їх зовсім!

Льуціфер

Щож,

Оден вже ваш, а другий буде ваш.
Як?

Каїн

Льуціфер

Будьте тим, чим єсьте вже — Його
Противниками. Духа не уб'є
Ніяка сила, скоро дух тої хоче
Тим бути, чим повинен — осередком
Цілого світа. Він повстав на то,
Щоб панувать.

Каїн

То се не ти звів Еву?

Льуціфер

Я? Бідний праху! А по що? І як?

Каїн

Вони говорять: та змија, то дух був.

Льуціфер

Хто „вни“? Там тої не записав так сего, —
А він гордиї, фальшивити не стане;
То лиш великий людський страх і гордість
Дрібна складає власну низьку слабість
На духів. Змиї був змиї, нічого більше, —
Але ї не менче, як вони самі:
С природи порох, як вни, но мудріїшиї,
Бо перемовив їх і бачив, що
Знання затруло їх дрібну утіху.
Чиж ја би зичив вид істот смертельних?

Каїн
Льуціфер

Но бувже демон в тії змиї якиїсь ?
Ні, — вна лиш в Еві демона збудила
Лазиком своїм хитрим. Я ти кажу:
Змија була не шчо більш, як змија.
Спитај хоч ангела, шчо стереже
Дерев таємних. Може як пројдут
Літ тисъачі над вашими кістками,
Колись якиј син тих будущих літ
Пристроїт в казку гріх тој і надасть
Міні тот вид, котримсьа бриджу ја,
Як бриджусь всім, шчо перед Тим сьа хилит,
Котриј на то лиш сотворив істоти,
Шчоб догодити власніј гордоті.
Ми видим правду і все правду кажем.
Твої безумні родичі з м и я
Послухали і внали. Пошчож д у х а м
Зводити їх ? І шчо в тіснім тім рају
Було таке, шчоб зависть в н а с збудило,
В духах, шчо сьвіт весь.... Та шчо то ј казати —
Тиж сего всего розуміть не можеш
Помимо дерева знанья.

Каїн

Но все,

Щчо про знанье ти кажеш, рад ја знати,
Б а ж а ј у знати і с п о с і б н и ј знати.
І мајеш сьмілість бачити?

Льуціфер
Каїн

Стрібуј.

Льуціфер
Каїн

Побачить смерть?

Льуціфер
Каїн

Ніхто шче јі не бачив.

А прецінь всіх вас жде вна.

Батько каже,

Шчо вна страшенна; мати слізми плаче,
Як лиш згадать про ньу, а Авель зносить
До неба очі; Цільља похильяєсь
Молитви шепчучи, а Ада тихо

Глядит на мене.

Льуціфер
Каїн

А шчо ж ти?

Мене

Пал'ят, дав'ят несказані гадки,
Як лиш почую про ту смерть всесильну,
Котріј, здаєсь, ніхто з нас не уїде.
Скажи, мож з нев боротись? Хлопцем шче
Боровсьа ја дльа забавки із львом
Аж поки ревучи не втік ми з рук.
Вона без тіла, але всі тіла,
Шчо зродились з землі — пожре.

Льуціфер

Каїн

Ах! Ја

Гадав, шчо вна жива. І як вна може,
Не жијучи сама — жит'є пожерти?

Льуціфер

Каїн

Спитај нишчительа.

Кого?

Льуціфер

Ну, творця! Зви го

Каїн

Як хоч. Він сотворив на те, шчо б нишчить.
Не знав ја сего, но і сам так думав,
Як вчув про смерть. Шчо вна таке — не знају,
Но, бачитсьа, страшне шчось. Часто дивјусь
В пусту, нічнују пітьму, — визирају
Јејі, а як побачу в пітьмі тінь
Від мурів рају, а з за нејі блиск
Від ангельских мечів, — надслухују
Тривожно, чи не їде вна; но враз
С трівогоју ј тоска давит ми серце —
Пізнати, шчо мја так трівожит. Але годі!
І відвертав ја втомленіјі очі
Від рідного, утраченого рају
До тих сьвітил над нами в сін'яві.
Вони такі хороші! Чи і вни вмрут?
Можє ј умрут, — но вас пережијут.
То добре! Ја не хтів би смерть јіх бачить;

Льуціфер
Каїн

Я так їх люблю. Що се — смерть? Я боюсь
Яї, і чују щось страшного в нїї,
Но шчо, — не знају. Всі ми її підпадем
І злі і добрі. Кажут, шчо вна — зло;
Що се — зло?

Люцифер

Стати порохом назад.

Каїн

А мож се чути?

Люцифер

Не вповім ти того,

Бо ја не знају смерти.

Каїн

Будь ја глина

Спокійна — сеж не булоб зле. Бодај ја

Не був ніколи нічим більш!

Люцифер

Мізерне

Бажанье! Сам Адам бажав щось більше:
Знанья!

Каїн

Но не життя! Бо дльа чогож не рвав
Плід з дерева життя?

Люцифер

Не мав коли вже.

Каїн

Нешчасниї блуд! Було насамперед
Тої плід зірвати! Но заким знанья
Вкусив, — не знав про смерть. І сам ја, ах!
Яї не знају, а однако боюсь,
І боюсь, сам не знајучи, чого.
А ја все знају і нічо не боюсь.
Знанье, то лік.

Люцифер

Каїн

О, даї міні знанье!

Люцифер

Дам, но за одну вимінку.

Каїн

Кажі.

Люцифер

Впадь ниць, узнаї у міні свого пана.

Каїн

Ти не тої пан, котрого чтит мій батько?

Люцифер

Ні!

Каїн

Ти йому подібниї?

Люцифер

Ні! Ні в чім

Не схожиї з ним і бути не хочу! Рад ја

Чимсь вищим бути, нижчим, всім, лиш тільки
Не спільником його ані слугою.

Я с а м жију, но ја великиј. Многі
Міні підвласні, — більше шче їх буде;
Будь одним с перших ти.

Каін

Ніколи доси

Не кланьавсь ја богу батька мого,
Хоть брат мій Авель часто мја благав,
Щобим ураз з ним жертву му приніс.
По шчо ж ми кланьатись тобі?

Льуціфер

Ніколи

Не кланьавсь ти Јому?

Каін

Јаж ти сказав.

Чи ж шче казати ти? Сам хіба не знаєш?

Льуціфер

Хто јому не кланьавсь, кланьавсь міні.

Каін

Не кланьавсь ја јому ј тобі не вклоньусь.

Льуціфер

Но все ж ти мій слуга. Вже тим ти мій став,
Щчо-с не вклонивсь јому.

Каін

І шчо ж ми с того?

Льуціфер

Се визнаєш ту і — т а м.

Каін

Відкриј ми тільки

Тајницьу мојого сутя.

Льуціфер

Ходи,

Куди тья поведу.

Каін

Но ја јти мушу

Орати поле, — бо прирік јем —

Щчо?

Льуціфер

Зібрати перші плоди.

Каін

А по шчо?

Льуціфер

Враз з Авелем на вівтар їх зложити.

Каін

Тиж мовив, шчо ніколи-с доси шче

Льуціфер

Не кланьавсь тому, шчо тья сотворив?

Каін

Так, — але Авель конче упросив мја....

Јего се жертва радше, не моја! —

І Ада —

Льуціфер
Каїн

Чож ти став?

Моја сестра,

Враз роджена зо мнов, з одного лона, —

С слезами вимогла на мні ту жертву, —

А ја вољу вклонитись, впасти ниць

Перед ким будь, ніж бачить жеї сльози.

Льуціфер
Каїн

Ну, добре, — тож ходи зо мнов.

Піду.

(А да входить)

Ада

Міј брате, — ја по тебе јду. Година

Утіхи ј супочивку надіјшла, —

Вона гірка нам, јак тебе нема.

Ти нині не робив нічо, — но ја

Зробила все за тебе. Спілі плоди

Пишајутеся, јак світло золоте.

Ходи!

Каїн

Не бачиш?

Ада

Бачу ангела.

Цимало бачила-м јіх; може хоче

Спочити з нами, — то пријем то шчиро.

Каїн

Він не такиј, јак ті, котрих видајем.

Ада

Абож је ј інчі? Все одно, — пријем го,

Јак і тамтих. Вони гостили в нас, —

Чи хоче ј він?

Каїн (до Льуціфера)

Будеш наш гість?

Льуціфер

Ти будеш

Міј гість.

Ја піду з ним.

Каїн

Покинеш нас?

Ада

Так.

Каїн

І мене?

Ада

О Адо, луба!

Каїн

Ја

Ада

Піду с тобою.

Льуціфер

Ліј не мож іти.

Ада

Хто ти, шчо серце відрива від серця?

Каін

Він бог.

Ада

А як ти знаєш?

Каін

Він говорить

Як бог.

Ада

І змиј так говорив — і звів.

Льуціфер

Не звів він, Адо! Чиж не було справді
Се дерево знанья?

Ада

Так, нам на горе!

Льуціфер

Знанье — то горе; змиј, значит, не звів вас;
А коли звів, то тільки правдоју, —
А правда все сама собов — добро.

Ада

Но все, шчо ми відтак пізнали, — тільки
Нешчастья приносило нам: з рају
Прогнав нас бог — терпіти мусим
Страх і утому, біль і гризоту,
Жаліти того, шчо пројшло, — а того,
Шчо не пријде ніколи — сподіватись.
Не јди с тим духом, Каін! Все зноси,
Як ја, — люби мене, як ја тья любју!
Більш ніж вітця?

Льуціфер

Так! Но хібаж се гріх?

Ада

Льуціфер

Шче ні. Но буде! Твојім дїтьом вже
Гріхом буде.

Ада

Моја дочка не сьміла б

Льубити Еноха, свогого брата?

Льуціфер

Так як ти Каїна — не сьмітима.

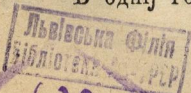
Ада

О боже, вни не мали би льубитись,
Ні плодити льубјачихся істот?

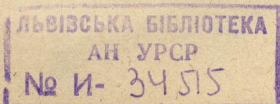
Хіба не ссали вни з мојејі груди?

Чи він, отець јіх, не родивсь зо мноју

В одніј годині і з одного лона?

633сф

Чи ж ми не любимся? А множачись,
Чи ми не збільшуєм числа істот,
Що будут ся любити, як ми їх любим?
Зваж Каїн, на любов мою, не їди
С тим духом, — се не је пријатељ наш!
Гріх, про котриј говорю — не моје
Се діло; він не гріх дльа тебе, тільки
Гріхом буде потомкам твоїм смертним.
Що то за гріх, що не је гріх сам в собі?
Чи побічні обставини рішајут,
Що гріх, а що добро? Як так, то ми
Раби —

Люцифер

Ада

Люцифер

Рабами ј вищі је від вас;
А більші від тих вищих були б ними,
Як не волілиб свободу і муку
Над гладку гниль ульаглости ј покори
Посеред співів, арф, і самолюбних
Молитв до всемогущого, тому лиш,
Що він всесильниј, — і то не з любви,
Ні, з самолюбства і страху!

Ада

Всесильниј

Враз і ласкавиј мусит бути.

Люцифер

Видно, —

Бо з рају вигнав вас!

Ада

Не підводи мја,

Злиј духу красотоју своїх слів!
Як змиј ти гарниј і як змиј фальшивиј!

Люцифер

Кажи: правдивиј! Запитај лиш Еву:
Хібаж не знаје вна, що зле, що добре?

Ада

О мати, мати! Ти зірвала овоч
Згубнішиј дльа потомків, ніж дльа тебе.
Ти ж молодість бодај в рају прожила,
Невинна і щаслива посеред
Щасливих духів; ми, твої рід, не знајем

Рајського щастя і окружені
Демонами, шчо зводьат нас у пронасть
Словами божими, і власними
Цікавими, неситими думками,
Так як тебе звела змија в щчасливій
Необачній, дитинній сьліпоті!
Мій ум безсильний протів вічного,
Сильного духа сего; ја не можу
Ненавидіти го; гляджу на него
З розкішноју трівогоју, а прецінь
Від него не втікају; потьаг сильний
В його очох приковује мій погляд
Тремт'ячий до його лица; у груди
Так живо серце б'єсь; міні чось лачно,
А прецінь щось мов т'ягне м'я до него
Все ближче, дужше! Ох, ратуј м'я, Каїн!
Чого боїшсья? Се не је дух злий.
Не бог він і не божиј. Херувимів
І Серафимів бачила-м, — но він
Не то, шчо вни.

Каїн
Ада

Каїн

Льуціфер
Ада
Льуціфер

Ада

Льуціфер

Је шче сильніші духи,
Архангели!

Ј шче ј від них сильніші.
Но не сьв'ятіші.

Јак невольа ј сьв'ятість
Одно, — то не сьв'ятіші.

Сераф більш л'юбит, Херувим більш знаје.
Сесь певно Херувим, бо він не л'юбит.

Колиж хто більше знаје, тој не л'юбит, —
То Він не л'юбит, бо все зна; Јого тож
Не може тој л'юбити, хто го знаје.

Коли знајушчий Херувим меньш л'юбит,
То Серафим л'юб'ячий — нич не знаје.
Шчо се одно несхідне з другим, видно

Іс кари твого батька — за знанье.
Љубов або знанье — отсе јединиј
Твій вибір. Батько вибрав: у страсі
Служити богу.

Ада Каїн! Вибирај љубов!

Каїн За тебе, Адо, ја не вибирају;
Зо мнов родилась ти, — крім тебе ја
Нічо не љубју.

Ада А вітця і матір?

Каїн Чи вни љубили нас, јідьачи овоч,
Шчо всіх нас вигнав з рају?

Ада Нас тоді шче

Каїн На сьвіті не було; а хоть би ј так, —
Чи ж не љубить нам јіх і наші діти?
Малого Еноха ј јего сестричку!....
Коби ја знав, шчо вни будут щчасливі,
Ја би напів забув — та ні, в сто поколіннях
Забути сего годі! В вік буде
Прокльата памјать того, хто в одніј
Годині зарід људськості і горьа
Засіјав. Наші родичі зірвали
Знанья плід і гріха, — та не досить
Було јім свого горьа, — сплодили
Мене, — тебе, — і тих живих кількоро
І тих неполічених, незлічимих
Мільјони, міріјади, шчо шче пријдут,
Шчоби в наслідстві від віків наросле
Приняти горе; ја — отець јіх горьа!
Краса всьа і љубов твоја ј моја,
Всі хвилі роскоши, всі љубі дни,
Все, шчо ми љубим в собі, в дітьох наших
Лиш нас і јіх по многих чи не многих
Літах у гріх і муку заведе,

І в смерті люті обнята! О,
Збрехало дерево знання! Згрішивши
Повинни б ми хоть знати все, шчо треба,—
Значит, і смерть. А шчо ми знаєм? То лиш,
Шчо ми нещасні! Чи було аж тра
Змиї та овочу, шчоб те пізнати?
Ада Я не нещасна, Каїн, — коб лиш ти
Каїн Шчасливиї був....

Будь ти сама щаслива;
Я не бажаю шчастья, шчо мене
Понижує.

Ада Сама — щасливор бути?

Не можу і не хочу. Но з ріднеїу,
Здаєсь, була б щаслива, мимо смерти,
Котрої не лѣкаїуь, бо не знаїу.
Хоть, кажут, вна — мара якась понура.
Ада Сама, значит, не була б ти щаслива?
Сама — щаслива? Боже, хтож сам може
Шчасливор бути ї добрим? Самоти їа
Боїуьь, мов грїха, і проганїаїу
Леї думками про дітеї, братів
І родичів.

Ада Сама — щаслива? Боже, хтож сам може

Шчасливор бути ї добрим? Самоти їа
Боїуьь, мов грїха, і проганїаїу
Леї думками про дітеї, братів
І родичів.

Ада Сама — щаслива? Боже, хтож сам може

Шчасливор бути ї добрим? Самоти їа
Боїуьь, мов грїха, і проганїаїу
Леї думками про дітеї, братів
І родичів.

Живого творця! Він лиш сам то знає,
І він мовчит. Ми мусимо терпіти, —
Дехто противиться йому — все пусто,
Як кажуть ангели, — но такі варто,
Бо ліпшого ї почати ніщо. В духа
Je погляд бистрий, — швидко найде правду,
Як ваше око, смертники, сеїчас
В блідій небесній синьаві находит
Зірницю ясну, що звіщає день.
Яа лубіу її, вона така хороша.
А д нї не молишся?

Ада

Льуціфер

Ада

Отець сьа молит

Одному лиш невидимому богу.
Но всеж то краше представлять собі
Невидимого в видимім.

Льуціфер

Ада

Отець

Говорит, що самого бога бачив,
Котрий його і матір сотворив.

Льуціфер

А ти го бачила?

Ада

Лиш в його творах.

Льуціфер

Але самого?

Ада

Ні, лиш у вітци,

Шчо на його сотворенї подобу,
У ангелах, тобі подібних, тільки
Ясніших, хоть не так хороших, сильних,
Як ти. Мов ясний, тихий південь, сьвітом
Облиті вни; а ти подібний радше
До ночі ясної, шчо в довгі, білі
Хмар пасмуги пурпурне небо вбере,
І незглубимим морем звїзд засїє.
І блискотять вони на темнім зводі,
Немовби кожда хтіла сонцем статись,
Пречудні, незлічимі, — і маньат
Нам серце з груди, блиск льут так лагідний,

Що аж до сліз мја зрушујут; і ти так.
Здаєсь, що ти нещасниј; не роби ј нас
Нешчасними! Бач, — плачу за тобою!
Плач, плач! Сліз море поплине!

Льуціфер

Ада

Від мене?

Льуціфер

Від всіх.

Ада

Яких всіх?

Льуціфер

Від тих міліонів

І міріад, що всю безлюдну земљу
Засельат і все пекло наповнят, —
А є твого лона вијдут!

Ада

Каїн, Каїн, —

Він проклинає нас!

Каїн

Цить, нај говорит!

Ја з ним піду.

Ада

Куди?

Льуціфер

В такі місця,

С котрих поверне за годину, но
Пізнає більше, ніж за много літ.
Хібаж се мож?

Ада

Льуціфер

Хібаж не сотворив

Ваш бог сеј свѣт і всі свѣти в кількох днях?

А ја, що помагав йому

При творіню, хібаж усі ті твори

Не зможу показати за годину?

Веди мја!

Каїн

Ада

І він верне за годину?

Льуціфер

Так. Час не је пан наших діл; всю вічність

Ми можем збити у одну годину,

Годину в вічність можем роздовжити.

Під земну міру не підходьат духи, —

Но годі вже. Ходи зо мноју, Каїн.

А верне він?

Ада

Льуціфер

Не бієсьа, жінко, верне, —

Єдиний, перший і посльідний з смертних,
— Крім ще одного — вернесьа живий
С тих місць до тебе, шчоб тамті німі,
Пусті сьвіги народом заповнити,
Так, як сьу земљу, — бо тепер ще мало
Там мешканців.

Ада
Льуцифер

Деж мешканье твоє?
В просторі сьвіта. Деж би мало бути?
Там де твій бог, або твої боги, —
Там ја. Усего часть моја: життя
І смерти, вічності і часу, землі
І неба і того, шчо ні небо ні
Земља, а повне тих, шчо заповняли
Або заповнят ще і небо і земљу, —
Се все, — мій дім! Де Він пан, там і ја, —
А де ја пан, — там він не має місця!
Як би не був ја тим, чим вам говорю, —
Чи ж міг бим бути ту? Та ж ангели
Јего близь нас.

Ада
Льуцифер

Вони і тоді були,
Як змиј до Єви говорив.
Ти, Каїн,
Рішивсь. Знанья бажаєш — ја ти дам
Знанье і без овочу, котриј би міг
Єдине те добро твоє згірчити,
Јаке лишив ти Сильний. Ну, ходім!
Веди мја, јду. (Льуцифер і Каїн відходьат)
Мій брате! Каїн! Каїн!

Каїн
Ада

Каїн Га, демоне, чи боже, — будь, хто будь ти, —
Чи се земля он?

Льуціфер Шчо ж, не пізнаєш
Землі, с котрої зроблениї твої батько?

Каїн Се справді вна? Те сине колісце,
Шчо котиться в просторі, з другим, менчим
Кружком — до місяця подібним? Се ж
Той рай? Де мури, сторожі його?

Льуціфер Вкажи ми, де рай?

Каїн Як же ж мож? Між тим,
Коли мов промінь сонця ми мчимося,
Вна мєншає, дрібнішає, шче зає,
Розсвїчуєся свїтлом, наче круга
Дрібна звїзда, яких мільйони-м бачив
Круг раю блудячи. Здаєся, чим далі
Ми відлітаєм — шчо ті дві змішались
З безліком других звїзд, шчо вокруг нас,
І побільшили їх число собою.

Льуціфер А якби ти знав, шчо свїти є більші
Від твого свїта, шчо на них жиють
Істоти більші і число їх більше,
Нїж пилюнок там на землі, і як би
Пилінка кожда мала жизнь і душу,
Жила і гнила і терпіла, — шчо ж би
Тоді ти думав?

Каїн Як б гордився своїм
Знанєм.

Льуціфер А як би те горде знанє
Було закуте в підлу, грубу глину,
І якби дух твої в гору персь, до свїтла,
А тіло б путало його в мізерних
Низьких потреб гідкі кайдани? Як би
Твоє найбільша розкіш показалася
Униженєм і привидом брудним,

Каін

Що тіло жре і духа і манит тьа
Новіі тіла плодити і душі,
Ще слабіші, нужденніші ще від тебе?
Духу, не знају смерти ја, но-м чув
Від родичів, що вна страшне щось, що
Се спадщина гірка, що нам дісталась
Від них ураз з житьем. Но скоро правда
Те що ти кажеш, (а ја чују в собі
Важку, хоть темну муку тої правди),
То вбиј мја! Бо давати тим житье,
Котрі терпіти лиш будут і мерти, —
Таж се значит — росплоджувати смерть,
Множити горе.

Льуціфер

Але ти не згинеш

Каін

Зовсім; одно щось житиме раз в раз.
Но сего не сказав Тамтој вітцьу,
Коли го з рају виганьав, с клејмом
Прокльатъа на чолі. Но нај пропаде,
Що је смертельне в міні, щоб ја впрочім
Таким, як ангел ставсь.

Льуціфер

Ја ангел; хочеш

Каін

Таким, як ја зробитись?

Ја не знају

Льуціфер

Тебе, лиш тільки знају, що ти сильниј.
Ти вказујеш ми те, чого не може
Моја вса сила досьагнуть. А прецінь
То ще за мало дльа бажанъа мого.

Каін

Чогож бажаје те горде бажанье,
Таке горде, що аж іс червјаками
У пили рієсь?

А шчо ж ти, так сильниј,

Ти, що природу, вічність обньав духом, —
А всеж нещасниј?

Льуціфер

Ја такиј, як бачиш.

Прото ј тебе питају, чи хотівбись
Безсмертним бути?

Каїн

Тиж сказав, шчо мушу
Безсмертним бути. Доси сего ја
Не знав. Но јак вже мушу, то навчи мја
Чи в шчастью чи в нешчастью на перед
Своју безсмертність чути.

Льуціфер

Заким ја шче
Пријшов до тебе, ти вже вмів се.

Каїн

Як?

Льуціфер

Ти мучивсь.

Каїн

Чиж та мука буде вічна?

Льуціфер

Побачиш — ти і всі тобі подібні.

Но гльань, чи се не красота?

Каїн

О чудниј,

О незглубимиј сьвіте! О ви стада
Блискучих, незлічимих звізд! Скажіт,
Шчо ви? Шчо та блакїтна бездна, етер
Бездонниј, у котрім пливете ви,
Як листье зісхле ја видав пливуче
На кришталювих фальх рајських рік?
Чи ваша путь означена, чи може
Мчитесь ви сьліпо в воздушнім просторі
В безмірну даль, дльа думки недостижну,
Шчо духа бесконечностьу пјанит?

О боже! о боги, чи хто ви будь там, —

Як ви хороші! Як хороші діла,

Чи власні тіла ваші ті, чи шчо се!

О! дајте вмерти ми, јак мрут атоми,

(Коли вни мрут), або пізнати вас,

Всью силу ј мудрість вашу! Хоть ја прах,

Та мисль моја безсмертна! Ох, ти духу,

Убиј мја, або дај погльануть з близька!

Льуціфер

Чиж се не близько? Гльань назад, на земљу.

Каїн Де вона? Нічо не бачу, тільки безлік
Сьвітел.

Льуціфер Онтам.

Каїн Не бачу її.

Льуціфер Ади,

Вона блищить.

Каїн Онто?

Льуціфер Так.

Каїн Що ти кажеш?

Я бачив часто огніані мушки;
В ночі в хашчах та на лугах зелених
Літали вони, а блиск їх був ясніший,
Як того сьвіта блиск, що носить їх.

Льуціфер Ти бачив і мушки і сьвіти — однако
Хороші і ясні; — щож про них гадаєш?

Каїн Вони гарні — кожде в своїм власнім крузі,
А ніч обом їм додає краси —
Дрібонькі мушці золоті у гаю,
І звіздам вічно в безмірі імчачим, —
Значить, — ніч їх водить.

Льуціфер Але як?

Каїн Отсе вкажи ми.

Льуціфер А глядіть посмієш?

Каїн Або я знаю, чи посмію! Доси
Все, щось вказав ми — сьмів я оглядати.

Льуціфер Ходиж. А що хоч бачить, чи безсмертні,
Чи смертні річи?

Каїн Що се, „річи“?

Льуціфер Все.

Но що тепер најближче серцю твому?

Каїн Те, що ось бачу.

Льуціфер Но що хтів ти бачить?

Каїн То, щом ніколи ще не бачив, щом
Не міг ще бачить, — таємниці смерти.

Льуціфер Шчож, як побачиш вимерлі вже твори,
Так як вже много бачив јесь безсмертних?
Каїн Вкажи!

Льуціфер Ну, в лет на наших сильних крилах!
Каїн Як порем ми блакіт! Шчезајут звјзди!
Земља! Моја земља! Де вна, вкажи ми!
Ја син јејі!

Льуціфер Тепер јејі не видно,
Вона пилинка в сьвіті, так јак ти
На ніј; но ти на нју повернеш, — мусиш
Вернути відси в прах јејі назад;
Обом нам з него в вік не отр’астися.
Каїн Кудиж ми јдем?

Льуціфер Побачить те, шчо було,
Побачить тінъ тамтого сьвіта, шчо
Твоја земља одна лиш з него крішка.
Каїн Та јакже? Сьвіт не је новиј?

Льуціфер О, сьвіт
Так давниј, јак житъе, а вно давніјше,
Ніж ја, ти, ніж усе, шчо більшим
Здајесь від нас обох. Је много річеј
Безкрајіх; многі т ім гордъатся, шчо вни
Без початку, а початок јіх низькиј,
Јак твјі; і крашчі річи пошчезали,
Лишивши місце бридшим, аніж ми
Подумать можем. Час лиш і простір
Істнујут все ј ніколи не загинут.
Но зміна, се не смерть — окрім дља глини.
А глина — ти, і те лиш розумієш,
Шчо було глинов, — те і тут побачиш.
Каїн Глину? Шчо ти, і ја те можу бачить.
Льуціфер Летім!

Каїн Померкли сьвітла всі нараз, —
Хоть так іношчо сјали і більшіли,

Немов сьвіти цілі.

Льуціфер

Вни ї є сьвіти.

Каїн

Раї є тож в них?

Льуціфер

Може.

Каїн

Льуде також?

Льуціфер

Так, — або вищі твори.

Каїн

Так? І змиї?

Льуціфер

Чи ж можуть льуде бути без них? Чи ж льуде
Лиш мајут право жити — гади ні?

Каїн

Як ми далеко вже від звїзд! Скажи,
Де летимо ми?

Льуціфер

В тіней сьвіт, між твори,

Каїн

Шчо вимерли, між твори, шчо шче будут.
Як темно ту! Всї звїзди пошчезали.

Льуціфер

А прецінь бачиш.

Каїн

Шчось, мов жар страшний!

Не сонце се, не звїзди ані місьаць, —

А навіть синьава нічного неба

В густїй втонула тьмі; а прецінь виджу

Огромні, чорні маси, — не такі,

Як ті сьвіти, шчо ми отсе минули,

Шчо, бачилось, јасніли і жили,

Хоть навіть зблідло сьвітло јїх далеке,

І з близька форми різніјі виднілись,

Глибокі доли, гори височезні,

Одні огнем палајучі, а јінчі

Залиті рівним, незміримим морем,

Сесі круг себе сьвітлі паси мали,

Тамті знов місьаці летучі, так

До мојејі землі подібні! Ту

Понуре все.

Льуціфер

Але виразне. Хочеш

Каїн

Смерть бачити ј давно померлі твори?

Хотїть — не хочу. Знају, шчо смерть је,

Що батьків гріх мене і батька з всім,
Що звесъа нашим — смерти призначив;
Тож радбим сејчас бачить те, що такі
Колись побачить мушу.

Льуціфер
Каін

Глянь.

Лиш пітьма.

Та пітьма.

Льуціфер

Так все буде. Але ми
Втворімо брами смерти.

Каін

Чорні хмари

Вальат кругом; — що се?

Льуціфер

Вступај!

Каін

А верну?

Льуціфер

Конечно. Хтож би намножив льудеј
Дльа смерти? Шче порожне јејі царство, —
Колись заповнитъся; се ти і рід твој
Јего заповнит.

Каін

Розступились хмари

В широке колесо довкола нас.

Льуціфер

Ступај наперед!

Каін

Ну, а ти?

Льуціфер

Не біјсьа!

Без мене ж ти б не був з землі съа рушив!

Ну, далі, сьміло! (Шчезајут у хмарах.)

II.

Пекло.

Льуціфер і Каін.

Каін

Как глухо, пусто в сумрачнѣм тѣм сьвѣтѣ!
Нѣ! бачитъся, сьвѣтѣв ту много; льуду
В них бѣльш, нѣж на огромних, ясних звѣздах,

Що там в горі так густо кружат, більш
Подібні до блискучих жителів
Небес незримих, ніж до тіл, служачих
Помешканьм живим істотам; тільки
Зближаючись до них, я бачив в кожді
Твердих матерій склади бесконечні,
Способні радше плодити життя,
Ніж жити і дихати самі. Но ту все —
Лиш тінь та мгла, мов спогадки неясні
Минулих днів.

Льуціфер То царство смерти! Хочеш
І ти остати жительом його?

Каїн Не відповім на те, пок не знају,
Що је в нім справді. Но як те в нім је,
Що в своїх довгих бесідах мій батько
Говорит — боже, то се щось таке,
Що і думать страшно! Нај буде прокльатиј,
Хто винајшов життя, що смерть лиш плодит!
Ту дрібочку життя, котре жије,
А гинуть мусит, стратити життя,
Хоть без вини!...

Льуціфер Таж се клинеш ти батька!
Каїн Чи ж він мја не прокльав, коли мја сплотив?
Чи не прокльав мја в матери утробі,
Лідьачи плід заказаний?

Льуціфер Се так;
Прокльатє за прокльатє. Но дітеј
І брата?

Каїн Нај паде і на них частина,
На брата, на дітеј! Прокльатє прецінь —
Єдина спадщина моја! Прокльатє
І їм лишају. О безмірні, темні
Простори, — мглисті, величезні тіни,
Одні доразу видні, другі ледво

Сьлідні, но сильні всі ј понурі, — хто ви?
Жијете ви? Жили?

Льуціфер

Каін

Льуціфер

Се ј те по троха.

Шчо ж смерть таке?

Чиж творець ваш не мовив,

Шчо смерть — також житье, лишень інакше?

Каін

Льуціфер

Каін

Льуціфер

Ні, він сказав лиш, шчо все вмерти мусит.

А не сказав, то скаже шче колись.

Шчасливиј буде день тој!

О, шчасливиј!

Жаль тільки, шчо неказані тортури

Принесе, вічні муки незлічимим,

Шче ненародженим мірјадам душ,

Шчо зродьатсьа дльа мук, самі

О тім не знајучи.

Каін

Шчо се, ті тіни

Огромні в коло мене? Не такі вни,

Як ангели, шчо рају брам пильнујут,

І не такі, як чоловік, як Авель,

Адам, ја, сестри ј діти наші. Прецінь

Подоба в них, коли не льудська

Ј не ангельська, то шчось таке, шчо

Не ангел, але вище від льудеј,

Величне, повне сили і горде,

Хороше, хоть і дуже дивовижне.

Таких істот не бачив ја. Нема в них

Крил ангельських ні льудського лица,

Ні форм звірьачих, — ні, нічо такого,

Як нині шче жије. А всеж вни сильні,

Хороші, рівні најсильнішим

І најкрасшим з жијучих, хоть до них

Так неподібні, шчо не сьмів бим звати

Живими јіх.

Льуціфер

А такі вни жили.

Каїн Де?
Льуціфер Там де ти.
Каїн Коли?
Льуціфер Вни заселяли
Те, шчо ти звеш землею.
Каїн Адам першиї.
Льуціфер С таких, як сам — то першиї, — хоть не годен
Посьлідним быть з їх роду.
Каїн Шчо ж вони?
Льуціфер Те, чим ти будеш.
Каїн Но чим вни були?
Льуціфер Жили пишні, розумні, добрі, гарні,
О тільки вищі від твого вітця
В раю, о кільки в зонсутю гнилім
Тебе і твого сина переїде
Стотисьачне далеке покоління;
А зваж по собі, як слабе вно буде.
Каїн Ах, і вни вигиблі?
Льуціфер Зі свого сьвіта, —
Як із землі колись твої рід.
Каїн І був то
Льуціфер Лїх сьвіт?
Каїн Так.
Льуціфер Але не такиї, як нині;
Каїн Тепер він за малиї і за нужденниї,
Шчо би такі носити твори.
Льуціфер Сьвіт був крашчиї.
Каїн Пошчо ж пропав?
Льуціфер Спитаї у того, хто
Звалив го.
Каїн Але як?
Льуціфер Невпинна, лута
Руїна ї знищення змінили сьвіт тої
У хаос, іс котрого він повстав був.

Те, хоть в часі лучаєсь рідко, прецінь
У вічності вно часте. Ось ходи,
Погльань на ту минувшість.

Каїн
Льуціфер

Ах, страшна вна!

Але правдива. Гльань на тії тіни:
Вони були колись живі, як ти.
А буду ја такиј, як вни?

Каїн
Льуціфер

Нехај ти

Тој скаже, хто тья сотворив. Ја вказују
Лиш то, шчо з давних прасьвітів лишилось.
А чим були вни, чујеш сам, лиш слабше
О тільки, о кільки меньш чутья у тебе,
О кільки менше вічного добра
Дістав ти — розуму і сили тіла.
Одно лиш вјаже з ними тебе — житье;
Одно лиш спільне в вас обох — се смерть.
Все проче, шчо је в тебе, личит хробам
В багні, в намулі сплодженим з окрајців
Величнійшого сьвіта, — шчо, розбитиј, ставсь
Планетоју нужденною — землеју,
Житлом лудеј, котрих најбільше шчастье
Те мало бути, шчоб сьліпі жили
В рају дуреньства, шчоб немов отрути —
Знанья бојались. Гльань, шчо з вишчих тих
Істот лишилось, — догадајсь, які
Були вни за житья! Як ні, як прикро
Тобі — вертај домів, ори, як доси
Твердују скибу, ја замчу тья швидко.
Ні, туј лиши мја!

Каїн
Льуціфер
Каїн

Доки?

Вічно. Аджеж

І так пријдєсь колись з землі сьуда
Вертатись; радше лишусь ту відразу.
Житье ми збришло. Ту в тіј тьмі останусь.

Льуціфер Ні, годі. Все ту — дісна правда, — но
Тив все те бачиш, мов крізь сон. Щоб жить ту,
Тре перед тим те переїти, що всі ті
Істоти переїшли — ворота смерти.

Каїн В якіж ворота ми сюда заїшли?
Льуціфер В мої, — но ними мусимо вернути.

Моја се сила дихати даје
Тобі ту, де крім тебе шче нічо
Не дихало. Огльань сесь крај, но ту
Лишитись не гадај, аж час твоїј приїде.

Каїн А ті, чи можут шче вернуть на земљу?

Льуціфер Ні, — їх землі нема, — вона в руїнах!
Ані одного місця не пізнали б
Вни на новіј, не зовсім ствердліј шче
Поверхности! Їх сьвіт пропав! Ах, що се
За чудниј сьвіт був!

Каїн Чиж земља не чудна?

Хоть важко јі орати, та не то
Давит мене, що тра боротись з неју,
А то, що всеїј красоти јеї
Вживать не можу без грижі, що своїј
Думок невпинних наситить не можу
Знаньем, — ні тисъачних трівог приспати
Трівог о те житье, трівог о смерть.

Льуціфер Чим је твоїј сьвіт, — те бачиш, — но не можеш
Понъати ј тїни того, що було.

Каїн А ті огромні твори, ті страшила,
Не так, здаєсь, розумні, як тамті,
Котрі ми јно що бачили, — подібні
Де в чім до диких лісових звірів
Землі, до велитів, що в гушчаках
Ревут в ночи, лиш десять раз страшніјші
І більші; ростом вишчі, ніж раєськиј
Мур недоступниј; с погльадам огнистим,

Як херувима меч при раїських дверох;
З зубами, наче конарі дерев
Без гильа і кори, — хто вни?

Льуціфер

То само

Шчо мамути у твоїм сьвіті — кости їх
Лежат глибоко в глині.

Каїн

Всі мертві?

Льуціфер

А щож! Твій рід слабиј в віїні із ними
Гнеть вигиб би, ј прокльаѣ, шчо тѣжит
Над ним, на кім жеб сѣа могло сповнити?
Але по щож віїна?

Каїн

Льуціфер

Хіба не тѣмиш,

Шчо Він так хтів, коли вас з рају вигнав?
Віїна всім творам, — так, — і смерть усім,
І біль дѣла многих, мука і грижа;
Се овочі заказаного древа.

Каїн

Чи і звірі їх јіли, шчо також
Вмирати мусѣат?

Льуціфер

Творець ваш сказав,

Шчо вни дѣла вас, а ви дѣла него. Чиж
Їх дѣла маје бути крашча, аніж ваша?
Як Адам впав, то з ним і все упало.

Каїн

Ах, нещасливі жертви! Їх прокльаѣ
Адамове давит, јак і дітеј

Адамових, хоть вни ј не јіли плоду,
Не мајут нашого знанѣа гіркого!

Та ні, — брехнѣа — јакеж у нас знанѣе?

Знанѣа ми овоч смертѣу окупили,

Тавсе ж — знанѣа — а щож тепер ми знајем?

Льуціфер

Хоть то, шчо смерть веде д најбільшому,

А нај ід најпевніjšому знанѣу,

Ід тому: шчо дѣла всіх вна најпевніjšа.

Плід був смертельніј, але щож — правдивіј!

Каїн

Простори темні — виджу вас, но шчо в вас —

Не знају.

Льуцифер

Бо шче час твоїй не пришов,
Бо тіло духа не піме ніколи
Доразу. Але всеж і то значит щось —
Знати, що је такі простори.

Каїн

Ми

Давно вже знали, що је смерть.

Льуцифер

Но того

Не знали ви, що је по смерти.

Каїн

Чиж

Тепер ја знају се ?

Льуцифер

Таж бачиш! Стан се,

Стани розличні, не такі як твої.

Шче нині рано сего ти не знав.

Каїн

Но все јакесь так мглисте і понуре.

Льуцифер

Не біјсь, — с часом усе вно пројаснитсьа.

Каїн

А тој безмірніј, јасніј пласт блакитніј,

Шчо велично розливсь над нами, мов

Вода, подібна до води рік рајських,

Шчо по при дім мій котьатсьа, лиш сесь

Без крају, берегів, мов етер, — що се ?

Льуцифер

Подібні на земли је, тільки менші.

Над ними діти житимут твої, —

Се океану тінь.

Каїн

Він сам, мов сьвіт,

Мов плинне сонце... А що се за твори

Гульајут по јего блискучих фальах ?

Льуцифер

Ті, що жили в нім, велити предвічні,

Льевјатани.

Каїн

А тој огромніј гад,

Шчо з бездни виставив страшенну гриву

І голову звів вище десять раз

Від највишчого кедру, мов би хтів

Цілі сьвіти обвити ј здрухотати, —

Льуціфер
Каїн
Льуціфер
Каїн

Чи він такий, як тої, шчо в рају грівсьа?
Се Ева скаже, чи такий јі звів.
Ні, сеј страшний. Тамтој був певно крашчиј.
Ти го не бачив?

Льуціфер
Каїн

Бачив не одного
З јіх роду ј назви, но не того, шчо
Підмовив јі, — ані јому подібних.
Отець не бачив?

Льуціфер

Ні, — јего лиш мати
Намовила за радоју змијі.
Міј друже, як тѧ жінка, — женщина
Јака будь стане намовльять до чого, —
Вважај наперед, хто ј е јі намовив.
За пізна рада! До чогож би шче
Змијам підмовльувать жінок?

Льуціфер

Је дешчо,
До чого може звести жінка мужа,
Муж жінку. Накажи синам, нај стережутьсьа!
Ја шчиро раджу, бо звичајно з свого
Гіркогo досьвіду. Та шчо, не станесь,
Јак раджу, — ну, і не велика шкода!
Не розуміју сего.

Каїн
Льуціфер

Се најліпше.
За молодіј шче ти ј твіј сьвіт! Ти мислиш,
Шчо дуже ти нещасний, переступний, —
Шчо, правда?

Каїн

Переступків ја не знају,
Но больу много ја зазнав.

Льуціфер

О перший
Потомку најперших льудеј! Весь стан твіј
Теперішній: гріхи (а злиј ти справді)
І біль (а біль також ти знајеш), — то
Невинний, чистий рај напротив того,
Чим швидко можеш стати, — а і то знов,

Ціла та мука — рај напротів того,
Що пізні правнуки твої, поволи
Намножившись, мов порох (справді тільки
Його ж намножат) — діяти ж терпіти мут.
Тепер назад на земљу!

Каїн

Чи на то лиш

Завів-с мја ту, шчоби ми то сказати?

Льуціфер

Хібаж ти не хотів знанья?

Каїн

Такого,

Котреб вело до шчастья.

Льуціфер

Скоро правда

Веде до шчастья, — мајеш јі.

Каїн

О, добре

Зробив бог батька мого, наказавши
Нешчасне древо.

Льуціфер

Ліпшеб був зробив

Як би не був садив го. Хто не знаје

Зла, тој шче перед злом не је беспечниј;

Вно часть у сего, — робитсѧ, јак мусит.

Каїн

У сего? Ні! Міј дух добра бажаје.

Льуціфер

Хто не бажав би? Хто шукаје зла

Дльа зла самого? Но воно конечно

Мов закваска дльа всего, шчо істнује.

Каїн

А ті сьвіти пречудні, шчо ја бачив,

Заким ми в сеј крај сумрачниј втонули, —

Далекі, јасні, без ліку, јаркії, —

В них зла нема, за надто вни хороші.

Льуціфер

Ти здалека јіх бачив.

Каїн

І шчо ж с того?

Віддаль лиш блеск зменьшила, — зблизька він

Запевно шче неказано сильніјшиј.

Льуціфер

Що најкрашче здајесь ти на землі, —

Пригльаньсѧ з близька тіј красі.

Каїн

Гльадів ја.

Льуціфер

Що найкраще, — то найкраще із близька.
Так ти здаєсь. Щож се таке, що зблизька
Здаєсь ти кращим, ніж краса далека ?

Каїн

Моја кохана Ада ! Ясні зорі
І темне небо в півночі і місяць,
Мов дух або сріблестий духів дім,
Змріє і пречудний сонця схід і захід
Несказано хорошиї, що з очеї
Роскішні сльози витиска, коли
Поводи гасне і мій дух нечутно
Летить за ним в безодню хмар вечірних, —
Тінь лісова, — зелений дуг, — спів птахів,
Що по росі несесь, мов звук льубови,
І с херувимів псалмами мішаєсь,
Коли заходить змріє над раєські мури, —
Все це дльа мого ока ї серця менше,
Ніж Адино лице ; від неба і землі
Відверну очі, щоб на ньу дивитись.

Льуціфер

Вна так хороша, як лиш може бути
Слаба істота смертна в першій ранці
Землі, як першій плід льубови перших
Смертельних родичів, — но се маня.

Каїн

Ти так гадаєш, бо-с не брат жеї.

Льуціфер

Я тим брат, у котрих дітеї нема.

Каїн

Значит, нам, льудім не товариш ти.

Льуціфер

Но може ти міні товариш. Ну-тко,
Коли у тебе пара так хороша,
Що вса краса нічим супротів неї, —
Чож ти нещасний ?

Каїн

Я чому ? А чом

Нешчасний ти ? Чом все ? Тої, що створив нас, —
Він тож, хоть творець, шчастья знать не мусит !
Бо чи то шчастье — нищить те, мчо сам
Створив ? А прецінь, як мій батько каже, —

Він всемогущий! Відкиж зло взялось,
Коли він добрий? Я про те питаю
Вітця; тої каже: зло, то стежка до
Добра. Се диво! Мало ж би добро
Від найбільшого свого ворога,
Від зла родитись? Ось колись, гляджу, —
Вкусила гадь ягня; худоба бідна
Запінена качається по землі,
А мати жалібно блеє в страху.
Отець мій вирвав зілля, приложив
До рани і поволеньки ягня
Пришло до себе, піднялось і знов
Почало ссати матір, шчо дрозачи
Лизала радісно свою дитину.
„Дивися, сину, скаже батько, — як
Із зла добро їде“.

Льуціфер
Каїн

А ти шчо?

Мовчав, —

Бо він отець мій. Алем погадав си,
Шчо дльа ягнати најліпшеб було,
Як би нічо го не вкусило, — аніж
Своє житє маленьке мало так
Страшною муков окупить, хоть лік
І переміг жеї.

Льуціфер

Но ти сказав,

Шчо над усе тоту кохаєш, шчо
Ураз стобою ссала груди Еви,
А нині своїми годує твоїх
Дітеї. —

Каїн

Так! Чим би ја без неї був!

Льуціфер

А ја чим?

Каїн

Ти хіба нічо не любиш?

Льуціфер

А бог твій любить шчо?

Каїн

Всіх нас, як каже

- Льуціфер** Отець, — хоть в жизни того в нас не видно.
Так тож не видно, чи ја любју, чи
Не любју, — окрім лиш великих цілеј,
Всесвітніх, супротів котрих усе
Мов сьніг шчезає.
- Каїн** Сьніг? Се шчо таке?
- Льуціфер** Будь рад, шчо го не знаєш. Твојім внукам
Він дасть сьязнать вкрајах хмарних, холодних.
- Каїн** Так ти не любиш таких, як ти сам?
- Льуціфер** А любиш ти себе?
- Каїн** Так, — но шче більше
То, шчо житє моє красит, шчо вишче
Ніж ја, тому, шчо ја го любју.
- Льуціфер** Любиш,
Бо гарне, так як яблоко колись
Було дльа Еви. Як краса загине,
То і любов твоја, мов дим розвієсь.
- Каїн** Краса загине? Як се може бути?
- Льуціфер** Час її зітре.
- Каїн** А отже час не стер
Краси ні з Еви ані з батька мого.
- Льуціфер** Зажди шче троха, — ввидиш, шчо вна згине.
- Каїн** Жаль! А ја такі ј погадать не можу,
Щоби любов моја пропала. Аджеж
Як шчезне їх краса, то Він, їх творець
Шче більш від мене стратит, як таке
Прекрасне діло зопсуєсьа.
- Льуціфер** Жаль ми
Тебе, шчо любиш то, шчо гнеть зівжане.
- Каїн** Міні тебе жаль, шчо нічо не любиш.
- Льуціфер** А брат, — чи любиш і його?
- Каїн** Чому ні?
- Льуціфер** Отець твој любить го, і бог.
- Каїн** І ја.

Льуцифер То дуже смирно і гарно.
Каїн Смирно?
Льуцифер Він
По тобі другий родивсь, — його мати
Найбільше любить.

Каїн Най го любить та,
Котру змија підмовила!

Льуцифер А батько?
Каїн Та щож? Чи ж не любити те, що люб'ят всі?
Льуцифер Jegova тож, повільній пан, лагідний
Рају пустого садівник, і він
Всьміхаєсь рад на Авельа глядючи.
Каїн Як не видав го, — чи сьмієсь — не знају.
Льуцифер А ангелів видав?
Каїн Часом.

Льуцифер А всеж
Чень замітив ти, що і їм Авель милий;
Від него жертви наймиліші богу.
Каїн Замовкни, — що говориш ми о тім?
Льуцифер Бо ти о тім вже думав.

Каїн А хоть думав, —
По що будити мисли в мні, що... (запинаєсь)
Духу!

Як в твоїм сьвіті; ти про мій не згадуј.
Ти показав ми дива, велитів
Старого сьвіта, іс котрого наш
Лиш купа звалишч, — ти вказав ми звізди —
Сьвіти безмірні, між котрих земля —
Далекий, темний призвіздок, — всі тайни
І бездни життєві, — ти вказав ми тіни
Іс того царства, про котре Адам ми
Страхом лиш згадував, — іс царства смерті;
Ти показав ми много, но не все;
Вкажи ми, де живе Jegova, де

Льуціфер Добро робити, то чомуж не робиш?
Чом тої не робит, шчо вас сотворив?
Я не творив вас, — не моє ви діло,
Але його.

Каїн Лиши ж нас в него, або
Вкажи ми твій дім і його.

Льуціфер Се міг бим.
Приїде тої час, коли в однім з них будеш
На віки жити.

Каїн Чом же не тепер?

Льуціфер У твого духа сили не стає
В лад звести ту дробину, шчо ти бачив, —
А ти шче прешсьа у великій таїник,
У царство двох основ всего сутья!
Ти бачить хочеш їх на темних тронах!
Пóроше, зупинись! Як бис побачив
Одну лиш з них, — ти згинув би на місци.
Каїн То нај і згину, нај лиш їх побачу.
Льуціфер Се каже Еви син, шчо ябко зїла!
Но ти роспавсь би а не бачив їх.
Шчоб бачить, треба в іншиї стан віїти.
Каїн Смерть?

Льуціфер То лиш почин.
Каїн Добре! Меньш јі бојусь,

Льуціфер Пізнавши, шчо і вна д чомусь веде.
Тепер на земљу віднесу тья знов;
Множи Адамове там племја; јїдж,
Пиј, сьмісьа, плач, льякасьа, спи і згинь.
Каїн По шчо ж ти вказував ми все, шчом бачив?
Льуціфер Ти хтів знанья. А в тім, шчом показав ти,
Хїба ж ти не пізнав себе самого?

Каїн Ах, ја здајусь нічим!
Льуціфер Вся ваша мудрість
Не діїде дальше поза те: нічим ми;

Каїн

Льуціфер

Перекажи се своїм дітьом; много
Мук ошчадит їм певність сеї правди!
Високиї духу, — гордо ти говориш,
Но по над тебе је шче вишчиї хтось!
Ні! Клинуєсь небом, де панує Він,
Безднеју, всім сьвітом, і житьем,
Котре обом нам спільне, — ні! Він в боју
Спроміг мене, — но він не пан мій. Всі
Јому кланьајуться, — ја ні. Ја борьусь
З ним, јак боровсь у највишчому небі.
У вічності, в просторі незміримім,
У незглубиміј бездні царства тьми,
Ја все і всьуди борьусь з ним. Сьвіт кождиї
І зорьа кожда, кождиї атом жизни,
Все мусит впасти на вагу, аж поки
Скінчитсья бії великиї, — а скінчитсья
Не швидше, аж ја згину або він!
А чиж нам, вічним, згинуті је змога?
Чи втихне льута взáјімна ненависть?
Він дужчиї — слабшого злим називаје, —
Јакеж добро він робит? Јак би ја
Јого спроміг, тоді јого би діла
Були виключно злі. А ви, нові,
Недавно зродженії смертні, — шчо він
Дав доброго вам на ваш сьвіт маленькиї?
Не много, тільки горечі досинав.
Вертајже знов на земљу і гльади,
Јакі шче дари там на вас зіслав він!
Добро і зло стајесь добром і злом
Само собою а не через того,
Хто го даје! Јак він вам дасть шчо добре,
Кажіт се сьміло; јак вам зле шчо дасть,
То не кажіт, шчо зло від мене, поки
Не доконајетесь про все! Не вірте

Каїн

Льуціфер

На слово ј духам, но судіт о всім
Аж з наслідків. Одно добро дало вам
Те јабко — розум: не давајтеж го
Зглушити грозьбами тиранськими,
Ані нагнуть до віри там, де спротивляєсь
Ваш власніј досвід і чутье глибоке.
Терпіт і думајте; у власніј груди
Збудујте крашчіј сьвіт, јак сеј вам збридне;
Тоді аж ближчі станете нам, духам, —
Спроможете тој прах, котриј вас вјаже!
(Шчезајут).

ТРЕТЬА ДІЈА.

Земља близь рају, јак у першіј дії.

Каін і Ада.

Ада
Каін
Ада

Ступај по тихо, Каін.

Так, — но чомже?

Малиј наш Енох спит онтам, у листьу
Під кіпарісом.

Каін

Кіпаріс, — то древо

Понуре: ніби все над тим сумује,
Хто спит під ним. По шчо все в тінь јего
Кладеш дитину нашу?

Ада

Тінь густа,

Мов ніч, — і в холодку најкрашче спати.

Каін

О, так, — посьлідним, вічним сном! Но тихо, —
Ходімо д ньому! (Ідут ід дитині) Јак же льубо
дише!

Маленьке личко, чисте, пурпурове,
До рож подібне, на котрих лежит.
А усточка, јакі хороші! Ні,

Ада

Каїн

Ні, не цілуй го, — не тепер, він швидко
Пробудиться; його південний сон
Мине швиденько, — не буди го швидше.
Так, так. Не буду ја будить його.
Він спит, всьміхаєсь! О, всьміхаєсь і спи,
Малий, щасливиј пане сего сьвіта,
Так молодого, як і ти! Всьміхаєсь
І спи! Шче дни твої ј години јасні,
Невинні! ти шче овочу не кушав;
Не знаєш шче, шчо нагий ти! Чи мусит
Пријти ј дльа тебе час важкої муки
За грїх не твој ні мїј? О спи спокїјно!
Ось дужшиј усьміх личко румьанит,
Дрожат його прозїрчастї повїки
Ј рісниці чорні, як тој кіпарїс
Над ним, — до пів отверті, а с під них
Виднієсь јасне, сине, сонне око.
Јому шчось сниться. Шчо? Рај? О, витај
В нїм, в страченїј вітцївщинї! Хоть в сні
Гльань на заказане, щасливе місце!
Мїј Каїн, — не шенчи ти над дитинов
Такї слова понурї! Чо тужить?
Чо жалувать все за рајем пропалим?
Ми насадїм новиј рај.

Ада

Каїн

Ада

Де?

Тут, або

Де хочеш. Де ти је, там ја не чују
Утрати того чудного рају.

Досить тебе ми і дітеј, вітцьа,
Сестри коханојї і брата ј мами,
Шчо нам дала житье ј добра так много!

Каїн

Ада

О так, і смерть в додатку до добра.
О Каїн, — тој гордиј дух, шчо водив тьа
Сьвітами, — шче тьа в більшиј сум вігнав.

Я думала, шчо дива ненагльадні
І тајни сьвіта ј прасьвітів картини
Знаньєм спокіјним наситьат, утішат
Твій дух, — а вно, јак бачу, провідник твој
Згіршив шче лихо. Но всеж ја му вдьачна,
Все му прощчају за тото, шчо швидко
Вернув тьа.

Каін

Швидко ?

Ада

Двох годин нема шче,

Јак ви пішли ; дльа мене вни були
Страх довгі, — но по сонцьу — дві години.

Каін

А прецінь був ја близько сонцьа, бачив
Сьвіти, котрим колись воно сьвітило,
Сьвіти, котрим не сјатиме ніколи
Ані не сјало. Бачилось, — роки
Довжезні ја літав.

Ада

Ні, — лиш години.

Каін

То видно, дух власть маје над часом
І мірит го лиш тим, шчо бачит, будь вно
Приємне або прикре, — бесконечне
Або дрібне. Ја бачив твори незглубимі
Предвічних сил ; минав сьвіти загаслі ;
Гльадів у вічність, і, здавалось, кільки
Краплин взяв бесконечности јејі.
Але тепер знов чујусь так дрібним !

Дух правду мовив, шчо весь ја — нічо.
Він так сказав ? Јегова так не каже.

Ада

Каін

Ні, — доста вже, шчо нас нічим зробив !
Отуманив наперед порох блеском
Рају і вічности, — відтак прогнав го :
Јди прах до праху ! І за шчо ?

Ада

Ти ж знајеш, —

За родичів гріх.

Каїн

Щож він нас обходить?

Ада

Вони згрішили, — нај вони і мрут.
Не мов так Каїн, не твоја се думка,
А того духа, шчо є тобоју був.

Каїн

Ја вмерла б радо, шчо б вони жили.
І ја б умер, коб жертва наситила
Јого, неситого житъя, — коб син наш
Малиј, шчо онде лубо спит, ніколи
Не знав відтак ні горъя ані смерти,
І не лишав їх в спадку дітьом своїм.
А чень колись јака велика жертва
Сьвіт вибавит?

Ада

Каїн

Невинниј пожертвуєсь
За винних? Щож би се була за правда?
Таж ја невинниј. Щож ја завинив,
Щож мају бути жертвою за гріх
Поповнениј, заким шче ја родивсьа?
І пошчо маје знов хтось жертвуватись
За тој чужиј, предківськиј гріх? І чиж
Се справді гріх такиј — знання шукати?
Ах, Каїн, — ось ти ј сам грішиш, — бежбожнов
Здаєсь ми бесіда твоја.

Ада

Каїн

Ада

Каїн

Ада

То кинь мја.
Ніколи, хоть би ј бог тебе покинув!
Щож се?

Каїн

Два вівтарі, котрі поставив,
Зак ти в сьвітах був, Авель, шчо б на них
Принести богу жертву, јак ти вернеш.
А јак він знав, шчо ја так радо стану
Палити жертви, јак ось він день в день,
Покірно схилениј — тота покора
То більше страх, ніж честь, — то підла штука,
Шчо б окупити ласку творця!

Ада

Ні,

Він добре робит.

Каїн

Найже си ї жертвує!

У мене ніщо жертвувать.

Ада

Плід земний,

І сьвіжі парости ї пречудні цьвіти, —
Се все дльа господа приємна жертва,
Лиш принеси ї с скрухов, смирним серцем.

Каїн

Я мучивсьа, орав, копав і піт льяв,
Як Він заклъав; чого шче хоче в мене?
За шчо коритись? Чи за боротьбу
С природоју, заким вна хліб ми дасть?
За шчо му дьакувати? Чи за то,
Шчо — порох, ријусь в поросі, аж сам
Знов в порох зміньюсь? Я нічо; кој так,
Цо шчо ж фальшивить шче за те „нічо“,
Ї чинитись, шчо мій біль дльа мене милиї?
А скруха? За шчо? Чи ж гріх батька мого
Вже не відкуплениї всім нашим горем,
Чи не буде відкуплениї аж надто
Тим морем горьа, шчо жде рід Адамів?
Мій сиїації, любиї син не знає того,
Шчо в нім је зарід бесконечних мук
Дльа міріяд. Волів бим в сні невиннім
Узьати го ї розбити о скалу,
Ніж має жити, шчо б — —

Ада

О боже! Каїн —

Не рушай го, — моју, твоју дитину!

Каїн

Не бієсь! За всі ті звїзди, за всьу міць,
Шчо котит їїх, ја б не діткнув жеґо,
Хіба устами — шчири́м поцілую́м.

Ада

По шчо ж такі страшні слова говориш?

Каїн

Ја лиш сказав, шчо крашче б му загинуть,
Ніж плодити колись таку недолю,
Јака судиласьа йому ї — шчо тьажше —

Ада

Јего потомкам. Но коли тѣ так
Разит сѣ мова, то скажѣм си тѣлько :
Волѣв би був не родитись на сѣвѣт.
Ох, не кажи так ! Јаж би не була
Зазнала шчастьѣ матери, шчо кормит,
Годуѣ го і лѣубит ! Стѣј, — збудивсь !
Мѣј Енох лѣубиј ! (Іде д дитинѣ) Каѣн, глѣань
на него

Јакиј живиј, цѣвѣтучиј, крѣпкиј, гарниј
І втѣшниј ! Јак на мене подабаѣе,
Ј на тебе, — скоро-с лѣскавиј ! Тодѣ ми
Всѣ подабаѣемо на себе, правда ?
Отець і мати ј син, — всѣ наші риси
Однакѣ, наче образи у чистѣј
Водѣ, јак фальѣ тиха, і јак ти
Спокијниј. О, лѣуби нас, Каѣн, і
Себе длѣа нас, јак ми тебе всѣ лѣубим !
Глѣань, вѣн сѣмѣѣсь і вѣтѣага ручки,
Глѣадит на тебе својѣм синим оком,
Немов вѣтаѣ батѣка, і тѣльце
Малесеньке, мов риба, втѣшно мечѣсь !
Забудь грижу ! Бездѣтниј херувим
Позавидѣв ти батѣківського шчастьѣ.
Благослови дѣтѣа. Шче вно не вѣмѣе
Устами дѣакувать, но вѣмѣе серцем.
Благословју тѣа, — јак лиш може лѣудське
Благословѣньство знишчить змијѣне
Проклѣатьѣ !

Каѣн

Ада

Каѣн

Ада

Каѣн

Авель

Знишчит, Каѣн ! Благословѣнство
Вѣтѣа всѣу хитрѣсть змијѣну вѣдверне.
Не вѣрју тому, — но благословју го.
Глѣань, ось надходит брат наш.
Твѣј брат, Авель.
(Входит) Вѣтај, мѣј братѣ ! Божиј мир с тобоју !

Каїн Здоров був.

Авель Чув ја від сестри, шчо враз
С потужним духом ти літав далеко
По за звичайні нам границі. Чи то
Такиј був дух, яких видајем часто,
З якими розмовляјем, — як наш батько ?
Каїн Ні.

Авель Чож ти приставав з ним? Може він
Јегови ворог?

Каїн Але друг льудей;
Чи тој, як звеш го там — Јегова, — теж ?
Авель „Јак звеш...“ Ти чудно щось говориш, брате.
Лиши нас, сестро Адо, на хвилину, —
Ми жертву принесем.

Ада Прощај, мій Каїн;
Но шче дитину поцілуј. Јего
Невинниј дух і Авельова жертва
Најітебевспокојати очистьтат! (Відходить з дитиноју)
Авель Деж ти бував?

Каїн Не знају.
Авель А шчо ж бачив?
Каїн Мертвих і вічних, бесконечних, сильних,

Страшніјі тајники простору, безлік
Сьвітів істнујучих, минувших, — словом
Бездну огромних творів, сонць, земель
І місьаців, шчо з музикоју грому
Котились в безмір своїми шльахами;
Так, шчо сказати сего в льудськіј мові
Не мож. Лиши мја, Авель.

Авель В твојім оці

Неземниј жар горит; огнем незвиклим
Лице палаје; дивні і важкі
Слова твојі; мій брате, шчо тобі?

Каїн Міні? А шчо ж би?... Прошу тья, — лиши мја!

Авель Ні, аж враз жертву принесем з молитвов.
Каїн Будь ласкав, Авель, — сам жертвуј! Тебе
Јегова лубит.

Авель І тебе чень тож.
Каїн Ні, тебе більш, — но шчо міні до того!
Ти ліпше вмієш му служить, ніж ја, —
Ну, і служи му сам, — а не зо мноју.

Авель Не варт бим, брате лубиј, бути сином
Адамовим, як бим не чтив тебе
Як старшого, і не зазвав тѧ разом
Зо мнов служити богу, і тобі
Не дав першеньства, так як сѧ належит.

Каїн Но ја не домагавсь першеньства того.
Авель Тим дужше жаль ми. Прошу тѧ, тепер хоть
Зроби се! Дух твій, бачитсья, обдав
Якиєсь туман. А се тѧ упокоїт.

Каїн Ні, ні! Нічо мене не упокоїт!
Вспокоїт, кажеш? Серцем ја ніколи
Не був спокійниј, хоть стихала бурѧ.
Лиши мѧ, Авель, або ја тебе
Самого лишу туј.

Авель Ні відганѧј мѧ!
Сповнімо враз оба сѧвѧтеје діло.

Каїн Га, — так, то ј так. Скажи, шчо тра робити?
Авель Бери си вівтар

Каїн Ні, ти вибирај;
Авель Длѧ мене вни — лиш дернье та каміньє.
Каїн Ні, вибирај.

Авель Ну, сесь.
Каїн Сесь вишчиј, справді
Авель Він личит старшому. Теперка жертву
Приладь.

Каїн А деж твоѧ?

Авель А ось, поглѧнь:

Іс стада первістки і товщ із них,
Скарб пастуха.

Каїн

У мене стад нема;

Рільник ја, — можу дати тільки те,
Що потом своїм с поля добуваю. (Збирає плоди)
Глянь, як пишаються між цвітів плоди!
(Оба складають свої жертви — кожди на своїм вів-
тари і підкладають огонь)

Авель

Ти Каїн, старшиј, — наперед молись,
І з жертвою зложи подяку богу.

Каїн

Ні, — ја шче в тім не вправниј, — ти наперед,
А ја відтак, як зможу.

Авель

(Клячучи) Боже, ти,
Що сотворив нас і вітхнув свій дух
У наше тіло і нас благословив,
І, хоть згрішив отець, — ласкавиј дітьом,
Не дав їм вмерти, як були повинні,
Коли б не втишила твої правиј гнів
Твоја безмірна ласка і доброта,
І не зільляла прощення, мов рај,
Замісто тязьких кар! О царю сьвітла,
Добра, краси і вічності, — ти, без
Котрого все було би зле, — с котрим
Нічо не може бути зле, хіба
Для дальших цілей вічної лубови,
Котрі, хоть незглубимі, всеж сповнятсьа, —
Ось першиј твої пастух покірно першиј
Стад приплодок тобі жертвує, — жертва
Нічтожна, — бо і шчо ж тобі всі жертви?
Но в знак подяки јі пријми від того,
Що ось перед лицем твоїх небес
Складає јі ј своје лице глибоко
У порох хилит, іс котрого взявсьа, —
Тобі і твому імени на славу!

Каїн (стоїт просто) Духу, будь ти хто чи шчо
будь, — всесильний,
Нехай і так, — і, коли добрий, добрий
Тим, шчо немає злого в ділах твоїх —
Јегова на землі, бог в небі, може
Шче різно званий, бо твоја істота
Так розмаїта, як і твої діла: —
Коли вже конче тѣа благать молитвов,
Пријми ј моју! Коли вже конче жертвов
Једнаѣ тебе, — пријмиж і нашу жертву!
Дві ти јі ось істоти принесли.
Ти лѣубиш кров? На право ось сѣа курит
Кров пастухових жертв, тобі прольѣта
З јагнѣат, котрих кроваве мјасо тлїе
На вївтари, немов кадило д небу.
Колиж плїд земний і пречудні цѣвїти
Пахущї, — мїј дар, зложениј на чистїј
Травї перед лицем блискучим сонцѣа,
Шчо јїх зростило — бїльш ти до вподоби
За те, шчо менѣше мучились і радше
Дїл твоїх образ, а не дар благальний, —
Коли глѣадиш прихильно на огонь
Без крови і на вївтар без мјасива,
То глѣань на мїј! Тој, шчо ти се приносить,
Такиј, як ти го сотворив; нї о шчо
Тебе не просит на колїнах. Вбїј го,
Јак злиј! Тиж всемогушчиј, ти се можеш, —
А вїн безсильний. А јак добрий, вбїј го,
Або не вбїј, јак хочеш! В твоїј силї
Все: зло ј добро лиш с твејї дїєсь волї,
А вна чи зла чи добра, — ја не знају,
Бо нї всесильний ја, ані судѣа
Всесильному; ја мају лиш терпїти
Шчо вїн зїшле, — так јак терпїв і доси.

(Огонь на Авельовім вівтарі розгараєсѣ в яснѣ по-
ломинь і палахкотит до гори, між тим вихор роз-
ваљує Каїнів вівтар і розкидає плоди по землі).
(на колінах) Молисѣ, мій брате, бог гнівниї на тебе.

Авель

Каїн

За що ?

Авель

Бач, плоди по землі розкинув.

Каїн

Нехай ідуть там, відкіля взьалисѣ;
Їх сім'я сьвіжі плоди ще зародит.
Твоја офіра — м'ясо зашкруміле —
Миліше, ба́чу; глянѣ як небо наче
Зїдає полонинь важку від крові.

Авель

Не думай про приємність меї жертви,
А о новій від себе жертві, Каїн,
Пок не за пізно!

Каїн

Ні вже, ні сам жертви

Складать не буду, ні тобі не дам!

Авель

(встаючи) Що ти задумав, Каїн?

Каїн

Розвалити

Отсего підлизайка хмар, брудного
Мізерних твоїх псалмів вішчуна,
Сесь вівтар, кров'ю збризканиї з невинних
Ягн'ят!

Авель

(заступає вівтар) Стій, і до грішних слів грішніших
Ще діл не додавай! Остав сеї вівтар,
Бо він сьв'ятиї через тоту вподобу,
З якоју бог приняв із него жертву!

Каїн

Вподобу! то такиї му милиї дим
Спаленого м'ясива, скріпла кров,
І матерей блеючих жалѣ за плодом
Порізаним? Така му мила мука
Худоби бідної, що в'єсѣ з болю
Ніж в серці чујучи? Проч є тим кровавим
Столом, наї днѣ сьв'ятого не поганит!

Авель Дај спокіј, брате! Не рујнуј на силу
Міј вівтар! Лиш тоді ти го віддам,
Як схоч нову на нім принести жертву.
Каін Нову?! Вступись! А ні, то може шче
Та жертва....

Авель Шчо ти кажеш?

Каін Проч! Вступисьа!
Твій бог кров лубит! Стережись, шчоби не
Дістав јі більше шче!

Авель Нехај! Він сьвідок!

Но ја не вступльусьа від вівтарьа,
Шчо був му милиј!

Каін Як себе сам лубиш,
Вступись, нај дерньє се розмечу по
Земли, с котројі взьате, бо....

Авель (не даје му) Ја лубју
Більш бога, ніж житьє!

Каін То дајже му
Житьє своје, — і так житьє він лубит!
(Каін вхопив сук з вівтарьа і вдарив Авельа в скрань)

Авель Шчо робиш, брате!

Каін Брате!...

Авель Боже міј,
Пријми міј дух до себе і прости
Тому, хто вбив мја! Він не знав, шчо робит!
Каін дај.... дај ми руку.... і скажи
Нешчасніј Цільлі....

Каін (по хвили остовпіньа) Всьа рука моја
Червона. Шчо се? (Довго мовчит, поглядајучи
блудом довкола)

Де ја? Сам-саміськиј.

Де брат міј Авель? Каін де? Чи правда,
Шчо ја ось ту? О брате міј, встань! Шчо
Лежиш так на мураві? Не час спати.

Чого-с так зблід? Шчо в тебе? Шче недавно
Був ти здоровиї, сильниї!... Авель, не жартуй!
Я вдарив в злости, але не на смерть.
О, пошчож боронив-с ми?.... Се, мана!...
Ти хочеш мја зльакать.... Оден — одніськиї
Удар! О рушєа, рушєа, — тілько рушєа,—
Так, — добре, так!.... дихни на мене!....
О боже, боже!

Авель (по тихо) Хто згадав про бога?

Каїн Я, твої забі҃ця.

Авель Бог прости тѣа! Каїн,
Втіш бідну Цільлѣу, — лиш оден лишивсь
її брат! (Умирає)

Каїн Міні ні-оден! Хто мја брата збавив?
Він дивитєа, — значит, він не мертвиї!
Смерть, сеж мов сон, — а сон повіки жмурит.
Уста отверті тож, — значит, він дише!
А прецінь духу не сьлідно! А серце, —
Чи бєсь воно? Здає ми сѣа! Ні, ні!
Чи все то сон, чи ја враз опинивсѣа
У їнчим, гіршим сьвіті? Підо мнов
Землѣа дрожит!.... А се знов шчо? Шчось
мокре....

(Прикладає руку до чола і відтак обзирає жеї)
Роси нема.... Се кров! Моја се кров.
Кров мого брата, лиш пролита мноју!
По шчож ја шче жију, колим кров власну
Житѣа позбавив? Ні, не може бути,
Він не мертвиї! Чиж мовчанка, то смерть?
Він збудитесѣа, — ја ту зажду при нім.
Житѣ не так слабе, шчоби так швидко
Загасло! Ні! Він говорив шче впісѣлѣа....
Як ја до него заворѣу?.... „Брате?“
Ні, — годі; брат же брата чєнь не бє.

А прецінь.... прецінь.... О, скажи хоть слово!
Хоть словечко тим голосом лагідним, —
Щоб ми мій власний голос не обрид!
(Цільльа надходить)

Цільльа Я чула стук глухий; що се таке?
Се Каїн ось сторожит мужа мого.
Що дієш, брате? Він заснув? О небо!
Який блідий!... Сьа пасмуга, — ні, ні,
Ні, — се не кров! Хтож міг би кров його
Пролить? Мій Авель, що ти? Хто се вдіяв?
Не рушаєсь, не дише, — наче камінь
Рука його мертва паде із межі!
Недобрий Каїн, — чом ти не прибіг
В пору, не боронив його? Що будь
Його напало, — тиж сильніший, ти
Повинен був го заступити собов
Від ворога! Адаме! Ево! Адо!
Сьуда! Сьуда! На сьвіт сьа смерта з'явила!
(Вибігає)

Каїн (сам) А хто на сьвіт її визвав? Я, щом бривсь
І слова „смерть“, щом гадкоју самоју
О ній так мучивсь, хоть jem ще j не знав,
Як виглядає вна! Я в сьвіт приніс її:
Я кинув брата у její холодні
Обнятьа, — начеб і сама вона
Не в силі того вдіяти без мене
Тепер ја пробудивсьа — сон понуриј,
Отуманив мја, — но він спит на віки!
(Адам, Ева, Ада і Цільльа входять)

Адам На Цільлі крик трівожний надбігају.
Що ту? Чи справді?... Сину мій! Мій сину!
Жінко, гльань, — діло ось змиї j твоје!

Ева Ох, не нагадуј! Зуб змиї гризе
Ми серце. Авель! Најмиліший мій!

Боже, — сьа кара тьажша, ніж мій гріх!
За шчо ж, за шчо ти видер го міні?

Адам

Хто або шчо зробило се? Мов, Каїн, —
Ти був при тім! Чи дух противній богу,
Чи дикий звір лісний?

Ева

Га, сьвітло блисло
Міні, мов перун с чорних хмар!... Сеј сук
Тьажкиј, кровавиј, з вівтарьа добутиј
І надгорілиј, а червоний!...

Адам

Сину,
Озвись, повідж нам, шчо хоть јак нещасні,
Ми шче стораз не стали нещасніші.

Ада

Скажи, мій Каїн: се не ти!

Ева

Він! він!

Вже видно! Винну голову схилив,
Закрив руков, кровавов від забіјства
Погані очи.

Ада

Мати, — стій, шчо кажеш!

Виравдајсьа, Каїн, с тьажкојі завини,
Котру на тьа в роспуці мати вергла.

Ева

О боже! Вічне змијіно прокльатье,
Нехај на него спаде, лиш на него!
Нај не кидаје го роспука!...

Ада

Стій!

Не проклинај го, мати, — сеж твој син!
Не проклинај го, мати, — сеж мій брат!
Мій муж!

Ева

Він не лишив ти брата! Видер
У мене сина, в Цільлі видер мужа;
Тож нај, прокльатиј, проч іде від мене!
Ја вирікајусь го, јак він сьа вирік
Чутьа і серцьа!... Смерте, смерте! Чом
Мене ти першу не взьала, — јаж перша
Накликала тебе! По шчо мні жити?

Адам

Ні, Ево, — не гріши шче в лютім горьу!
Давно важкаја доля нам судилась, —
Ось початок; зносім же засуд наш,
Шчоб бачив бог наш, шчо ми вірні слуги
Јего сьвјатојі волі.

Ева

Божа воля?

Ні, воля сего дјавола — не сина,
Котрогом зродила, шчоб труном сьвіт сеј
Укрив. Нај всі прокльятъа жи́зні впадут
На него! Нај пустиньами жене го
Така роспука, јак із рају нас, —
Аж власні діти то з ним зробјат, шчо
Він з братом својім! Нај огнисті духи
З мечами гоньат го день в день! Нај змијі
Зальажут стежку перед ним! Нај плоди
Землі в јего устах роснопеліјут!
Нај листье, на котрім він спати лъаже,
Скорпјони вкријут! Нај убитиј в сні го
Не покидаје, а на јаві нај го
Не покида смертельниј страх! Вода
Нај в кров сѧ змінит, скоро він нагнесь,
Шчоб закропить уста својі плъугаві!
Нај все, шчо је, втікаје перед ним!
Проч! Жиј у муках, від котрих би другиј
Згиб! Смерть твоја страшніјша будь від смерти,
Бо ти јі першіј сьвіту показав!
Проч! братобіјце! „Каін“ нај по вік
Звесь братобіјцьа в пізних поколіннях,
Котрі тѧ кльастимут, хоть ти ј отець јіх!
Нај висхне під тобов трава! Нај ліс ти
Відмовит тіни, всѧ земля — могили
І гробу, сонце — сьвітла, бог — небес! (Відходить)
Іди гет, Каін! Нам не жити разом.
Іди, лиши міні вмерлого. Сам ја

Адам

Останусь. Нам не бачитись ніколи.

Ада О отче, — не прогонюј го! Не кидај
Ще ј ти прокльаь на него окрім Еви.
Адам Ја не клину. Проклін јего, — то совість.
Ходімо, Цільља.

Цільља Ні, — ја с трупом лишуь.

Адам Ми вернемо, јак він піде, — сповнити
Важкиј свіј обовјазок. Ну, ходи.

Цільља Ще поцілују те бліде лице,
Уста, недавно теплі ще... мій милиј! Авель!..
(Адам і Цільља відходьбат, плачучи).

Ада Каін, ти чув, — нам треба геть іти;
Ја вже готова; діти гнеть будут;
Ја возьму Еноха, а ти сестричку.
Ходімо відси, заки сонце зајде,
Щобисмо в пушчи в пітьмі не зблудили!..
Озвись до мене, Каін! До својі Ади.
Лиши мја.

Каін —
Ада Адже всі тебе лишили.
Каін Чом ти не јдеш? Чиж не бојішсьа жити
Ураз іс тим, котриј отсе зробив?

Ада Одного бојуь лиш: без тебе жити!
Страшне се діло, шчо взьало ми брата, —
Но ја о тім не сьміју говорити;
Воно останесь між тобов а богом.
Каін! Каін!

Голос
Ада Чи чујеш голос?

Голос Каін! Каін!

Ада Се ангел кличе! (Ангел господніј входить)

Ангел Де је брат твој Авель?

Каін Хібаж ја сторож брата свого?

Ангел Каін,
Шчо ти зробив? Кров брата твого кличе
З землі о месть до бога. Від тепер

Будь ти проклятиј на землі, шчо є твоїх
Нешчадних рук кров брата твого пила.
Коли відтак почнеш орати поле,
Воно не дасть ти плоду свого; блудом
Ходити мусиш по землі до смерти.

Ада Чи ж зможе знести він страшну ту кару?
Ось ти го гониш з рідної землі,

І мусит він скриватись перед божим
Лицем, ходити блудом по землі?

Алеж його уб'є, хто го де здибле!

Каїн Ох, коб так сталося! Але хтож уб'є м'я?
Коли сеї сьвіт пустиј шче і безлюдниј?

Ангел Ти брата вбив, — а хтож тобі поручит,
Шчо власниј син твої не уб'є тебе?

Ада О сьвітлий духу! Змилуйсь! Не кажи,
Шчо с'я больушча груди убійцьу кормит,
Тај шче убійцьу власного вітця!

Ангел Він бувби тим лиш, чим його отець.
Чи ж не кормила Еви груди його,
Шчо ось стоїт, сил'ямлениј кров'ю брата?
А братобіцьа родит батькобіцьу.

Но так не станесь; господь, мій і твої бог
Велів ми знак на Каїна покласти,
Шчоби безпечно јшов по сьвіті. Хто
Вб'є Каїна, тој семикратну пімсту
Пријме. Ходи сюда.

Каїн Шчо хоч від мене?

Ангел Покласти знак ти на чоло, шчоби
С тобов не сталося те, що ти зробив.

Каїн Ні, забиј м'я!

Ангел Не може сего бути. (Кладе знак
на Каїнове чоло)

Каїн Палит до мізку, — но нічим тој жар
Напротів того, шчо кіцит ми в серци.

Ангел Чи маєш шче шчо? все знесу, шчо зможу.
Гордиј, упертиј був ти від дитинства,
Твердиј, як поле те, шчо меш орати;
Но вбитиј тихиј, мов ягнѣа лагідниј.

Каїн За швидко ја вродивсь пісьльа гріха,
Заким шче материн очистивсь дух
Від слів змиї, заким шче перестав
Адам оплакувати рај. Но чим
Ја ставсь, тим је. Ја не бажав житѣа,
Не сотворивсьа сам; но јак би смерть
Моја могла јому житѣе вернути....
Чомуж би ні? Приклич го до житѣа,
А ја нај згину; бог віддасть житѣе
Јому, котрого лѣубит, — ја лиш страчу
Те, шчо ніколи не було ми миле.

Ангел Не бути сьому! Сталось, шчо сѣа стало.
Иди і жиј; твојі будушчі діла
Нај не будут такі, јак се посьлідне (Шчезаје)
Ада Він шчез. Ходімо. Чују вже, јак в нашім
Шатрі маленькиј Енох плаче.

Каїн Ах,
Він шче не зна, чоґо він плаче! Ја,
Шчо-м братнѣу кров прольав — не можу
плакати!
Но ј штири ріки не обмили б мејі
Душі. Јак мислиш, Адо, — чи мій син
Шче зможе глѣанути на мене?

Ада Јак бим
Гадала, шчо не зможе, то бим...

Каїн Ні, —
Не тра грозить! — і так досить нам того!
Јди до дітеј. Ја швидко пријду д тобі.
Ада Ні, не лишајсь при трупі сам. Ходім враз.

Каїн

О сьвідку ти мертвиј а вічниј, ти,
Котрого кров незмита небо ј земљу
Чорнит! Чим ти тепер — не знају; но
Як би ти знав, чим ја, то ти би певно
Простив мја, — хоть ні бог ні власне серце
Мене ніколи не простит! Прощај же!
Не сьміју ја, не важусьа діткнути
Твојого трупа. Ја, шчо вијшов с того
Самого лона, шчо і ти, — шчо ссав
Ту саму грудь і часто д својіј груди
Тебе в дитинніј ласці притискав, —
Тепер не сьміју ј гльанути на тебе,
Ні то зробить, шчо ти б зробив дльа мене —
Твоје холодне тіло в гріб зложити —
У першиј гріб, на сіј землі проритиј!
А хто прорив тој гріб? О земле, земле!
За всі ті плоди, шчо-с міні давала,
Ја ось шчо дав ти! — А тепер в пустиньу!

Ада (схильуєсь і цілује труп Авельа) Сумна, завчасна смерть
тобі судилась,

Міј брате! З всіх, шчо за тобов сумујут,
Лиш ја не сьміју плакати. Ја тепер
Не проливать, — сушить повинна сльози.
А прецінь ја найбільш тебе жаліју,
Тебе і того, шчо тьа вбив. Ну, Каїн,
Тепер готова ја іти с тобов.

Каїн

На східниј бік від рају стежка наша.
Там најпустіјше — најкраще дльа мене.
Ада Веди мја, а нај бог тебе веде, —
А діти наші на руках несім.

Каїн

Убитиј брат бездітниј був. Підтьав ја
Корінь нового роду, шчо би швидко
Розвивсьа був в пречудне, чисте древо,
І злагодив моју горячу кров,

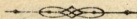
Рід Авельа змішавши з моїм родом.

О брате, брате !

Мир души його !

**Ада
Каін**

А моїй ? (Відходьбат.)

Замітка перекладчика.

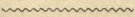
Хот'ячи зрозуміти основну думку „Каїна“, треба зважити його з двох боків: с психологічного і історичного. Мисльачиї, бажаючиї знан'я і правди дух людський, поставлениї серед таких людей і таких обставин, котрі ніяким способом не можуть придати му сили і спосібности до дальшого розвитку, серед людей або надломаних горем, як Адам та Ева, або вихованих в смирности та безмиснїї уляглости авторітетам, як Авель та Цільла, — такиї дух конечно мусит обридити собі жит'є, зазираючи перед ним вхід до знан'я, обридити собі людей, будь вони ї найбільшчі йому і најдобродушніші, мусит рватися думкою в безмір, мучитися всіми тими важкими питаннями, котрими від віків мучиться все чоловіцтво. Традиції релігійні, с котрими стрічаєсь на кождім кроці, дразнять його, побуджуют до безплідного мислен'я про раї та смерть, но при тім він невинно розкриває всі їх суперечности і мучиться ними, не маючи ні сили ні вмілости на тільки, щоб їх відкинути зовсім, а не можучи в них ніяким способом најти заспокоєн'я.

А тепер подумајмо собі, шчо станесѣа с тим чоловіком, коли нараз отворитсѣа перед ним вхїд до пожаданого знанья і він в одній годинї зумїє обнѣати оком безмір сьвітовїй, зумїє вияснити собі минувшість і теперїшність. Бесконечний прилив нових вражїнь і понѣать оголомшит його. Він видит докладно, шчо се справді знанье, котрого так бажав, — але він розчарованїй: знанье тото вказує му тїлько факти, голї, мертві факти, добутки потужних сил і влїжань, котрим він підлягає, як найменчїй атом і як безмірне сьвітове тїло. А він ждав сказївок, успокоєнѣа! Він не знає, шчо воно лежит в фактах, шчо по за ними його нема, шчо треба тїлько вміти складати їх, шчооб почувти в души ублагороднюјуче, піднесле влїжанье правди. Jego дух, вирослїй під гнетом авторїтету, мислит дедуктївно, шукає насамперед, „прїнципів“, „основ“, с котрих би мож усе виводити, — а факти не дајут їх, вони домагајутсѣа мисленѣа індуктївного, до котрого він шче неспосїбний. Се доводит його до роспуки, до проступку. Проступок надломит його тїло, затемнит його думку, но незломит його духа, не вгне го під ярмо авторїтету. Ось психологічне, глубоко правдиве і льудське значїнье Каїна.

Але при тїм всїм Каїн — пројава історична. Се мисльачїй чоловік дваїцѣятих рокїв нашого столїтѣа. Велика політична реакція того часу, страшний суспїльний і умисловиї гнет — се ґрунт, на котрїм він вирїс. Наїважнїїші, наїпіднеслїїші духовї потреби чоловіка старанно придавјувались, а наїслабше їх заїавленье вважалось грїхом, проступком. Думка скована каїданами „Сьвѣатоїї спїлки царїв“ не могла розвиватись свобїдно і прогонѣалась, мов дикий звїр. Наука пісьмѣа широких, хоть пустих ідеї XVIII. віку звернулає до сьлїдженѣа малесеньких часток, спеціальностей і витре-

вало, хоть поволи громадила цінні матеріјали на пізніше, але своїм сучасним не могла шче дати нічого, а найменьш усього — широкого сьвітогляду, прінципів і — успокоєнья. Такі широкі погляди конечні дльа житья, брались від вісімнаїцятьовікових мислителів, переважно від Руссо з одного а Јума з другого боку. Скептицизм Јума — основна черта Каїнового характеру.

А побіч сего больущого, вічно бажајучого і вічно невдоволеного духа јакжеж пречудно јасніје звїзда нової надїї, ідеал женщини, ідеал нової лудськости — Ада! Лубов до лудеј у неї безгранична і тота лубов, мов чудодїйна ліска, рішаје і роспугује всі трудности, в котрих путајесь і мучитьсѧ Каїн. Мисль жеї, правда, не зовсім шче розвита, але сила лубови додаје мисли крил. „Хоть бог тебе покине, — ја буду лубити тебе!“ — ось тот вершок, до котрого підносит жеї безгранично ніжне чутье. Лубов одним проблиском стрьасаје з неї пута авторітету, в котрих виросла і за котрими стоїт в початку драми, — вона при кінци — тільки чоловік, вона не стане ніколи викидати Каїнови јого діло, не стане винити го за јого ј своју недольу, јак Адам винит Еву, — вона радше підопре јого в дальшїј праці думок і својеју шчирістью постарајесь загоїти бодај по части глибоку јого рану.

Від видавців.

Вже в першій книжочці „Дрібної бібліотеки“ висказали ми, яка její ціль і яке její завданье. Вона має на оці передовсім нашу молодіж, бажає збудити в ній охоту до розумного мисленья і сьлідженья і подати їй сказівки, в якім напрямі повинна працювати, щоб познакомитися з загальним ходом наукової роботи в Европі і з новішчими добутками тої роботи.

Книжочки „Дрібної бібліотеки“ виходити будуть, о кілько мож, најчастіше, в об'ємі пересічно від одного до трьох печатних листів і в ціні 10—20 кр. Головні склад дльа Львова „Книгарня Польська“ і „Книгарня Ріхтера“, — на провінції мож дістати в кожді книгарни.

Доси вишли:

Книжка I. Повѣсти Еркмана Шатріана, переклавъ Романъ Розмаринъ. Цѣна 15 кр.

Книжка II. Література Українська, проскрібована рядом російським, М. Драгоманова, з французького. Ціна 10 кр.

Книжка III. Відки і як взьалися льуде на землі, Ернста Геккеля, переклав Іван Франко з німецького. Ціна 10 кр.

Книжка IV. Каїн, містерія в трьох діях, Гордона Байрона, переклав Іван Франко. Ціна 20 кр.

В п'ятій книжці вийдут „Думи і пісьні најзнатніших європейських поетів“. У шестій зоологічна розвідка Пісарера „Пчоли“.

34.515

$\Phi \frac{\Pi}{5-187}$